

Emmi Vainio

Kontulan uutisia

Kokemuksia yhteisötelevisio M2HZ:n työpajoista

Tekijä(t) Otsikko Sivumäärä Aika	Emmi Vainio Kontulan uutisia. Kokemuksia yhteisötelevisio M2HZ:n työpajoista 34 sivua + 1 liitettä 30.3.2012
Tutkinto	Medianomi
Koulutusohjelma	Viestintä
Suuntautumisvaihtoehto	Radio- ja televisioilmaisu
Ohjaaja(t)	pt. tuntiopettaja Sami Huohvanainen lehtori Antti Pönni
<p>Yhteisötelevisio on verrattain tuntematon ilmiö Suomessa. Kotimainen televisiokenttä nojaa edelleen vahvasti Yleisradion ja muutamien kaupallisten mediatalojen varaan. Viestintä tapahtuu yksisuuntaisesti lähettäjältä katsojalle, jonka vaikutusmahdollisuudet viestinnän sisältöön ovat rajatut. Asetelma on kuitenkin mahdollista kääntää ympäri ja kutsua ihmiset tekemään omia tv-ohjelmia, tarjota heille opetusta, välineet ja oma kanava. Tutkimuksessa helsinkiläisestä yhteisötelevisiosta M2HZ:sta ja erityisesti kanavan tarjoamista työpajoista avataan perinteisestä televisiotoiminnasta poikkeava näkökulma ohjelmien tekemiseen ja televisiokanavan toimintamalliin.</p> <p>Tutkimus pohjaa tekijän työskentelyyn M2HZ:n yhteisömediatuottajana ja työpajaohjaajana vuosina 2008–2012. Työ on toiminnallinen kehittämisprosessi, jonka tuloksena on joukko käytännönläheisiä ohjeita ja toimintasuosituksia yhteisötelevisio työpaja- ja koulutus-toimintaan. Tutkimuksen kirjallinen osuus esittelee tapaustutkimuksena Helsingin Kontulassa järjestetyn alueen asukkaille suunnatun Kaupunkireportterit-pajan. Yksittäistapauksen kautta hahmotetaan yhteisölliseen ruohonjuuritason mediatuotantoon liittyvää teoriaa, kuten kysymyksiä osallistumisesta ja kansalaisvaikuttamisesta, paikallisuudesta, medialukutaidosta ja yhteisöpedagogiasta. Tutkimus sisältää myös katsauksen yhteisömedian historiaan ja teoriaan sovellettuna M2HZ-kanavan toimintaan.</p> <p>M2HZ:n työpajoissa on kehitetty niin sanottua kevyttä tuotantotapaa eli etsitty mahdollisimman avoimia, kevyitä, yhteisöllisiä ja matalan kynnyksen välineitä televisiotuotannon toteuttamiseen. Merkittävässä osassa ovat avoimen lähdekoodin ohjelmistot sekä vapailla lisensseillä julkaistut sisällöt. Open source -kulttuurin hyödyntäminen ja jalkauttaminen televisio- ja videotuotantoihin on toistaiseksi marginaalinen ilmiö, mutta tarjoaa paljon kiinnostavia näkökulmia media-alalla työskenteleville, samoin kuin koko yhteisötelevisio toimintaidea.</p>	
Avainsanat	yhteisötelevisio, osallistuminen, työpajat, open source

Author(s) Title Number of Pages Date	Emmi Vainio Kontula News. Workshop Practices in the Community Television M2HZ 34 pages + 1 appendices 30 March 2012
Degree	Bachelor of Culture and Arts
Degree Programme	Degree Programme in Media
Specialisation option	Radio and Television Studies
Instructor(s)	Sami Huohvanainen, Principal Lecturer Antti Pönni, Senior Lecturer
<p>Community televisions are relatively unrecognized contributors to the mediascape of Finland. The Finnish television broadcasting field is largely defined by the National Broadcasting Company (YLE) and its commercial counterparts. Communications between producers and viewers are often portrayed as a one-way stream, from the broadcasting companies to the audiences. Opportunities to participate in the production from equal grounds are limited. What happens when the audiences, who traditionally hold a passive role, are offered the possibility to broadcast their views through their own channel? Community television M2HZ, based in Helsinki, provides communities coaching, technical support and open media production tools for their own media creation. This study offers insight into non-normative broadcasting, methodologies M2HZ has developed to co-produce content and particularly into channel's workshop activities.</p> <p>The study is based on author's professional appointment to M2HZ, where she has worked as the community media producer and workshop host between 2008–2012. Her involvement with the organization has been a learning experience which is now compiled into a set of practical guidelines and development ideas. Moreover, the present thesis discusses how workshop and education activities in the local community media production may be further developed. The research presents a case-study of the "Citizen Reporters" workshop held for the residents of Kontula, Helsinki. This case-study serves as a starting point for investigations. The investigated topics include media culture theory, questions on participation, citizen engagement, locality, media literacy and community pedagogy. In addition, the study includes an overview to the history of community medias and shows how theoretical models have been implemented in the activities of M2HZ.</p> <p>M2HZ has developed various "light production workflows", which enable the organization to produce content, in a manner which makes it easily accessible to the communities they address. M2HZ emphasizes the use of open source media production tools and licenses which allow remixing, like Creative Commons. Similar processes benefiting both open source software development and local community medias are rare but offers interesting viewpoints to professionals working in different positions the field of media.</p>	
Keywords	community television, participation, work shops, open source

Sisällys

1	Johdanto	1
2	Mikä M2HZ? – Yhteisötelevisiion määrittelyä	5
2.1	Yhteisötelevisiion suppea historia	5
2.2	Mistä M2HZ alkoi?	9
2.3	Yhteisöt, ohjelmat ja tuotantokulttuuri	11
2.4	Organisaatio ja rahoitus	12
2.5	Seuraava vaihe: Stadi.TV	14
3	Yhteisömediatyöpajat M2HZ:ssa	15
3.1	Esimerkkejä maailmalta	15
3.2	Työpajakonseptit: Avoin media ja Kaupunkireportterit	16
3.3	Kevyt tuotanto: avoimet ohjelmistot, lisenssit ja resurssit	18
4	Uutisia Kontulasta	20
4.1	Ihmiset, aika ja paikka	20
4.2	Ohjelman ideointi	22
4.3	Kuvaukset	23
4.4	Leikkaus ja jälkityöstö	24
4.5	Julkaisu ja levitys	26
5	Työpajat yhteisötelevisiossa: arvio ja kehitysideoita	27
5.1	Valtaistuminen ja uusien taitojen oppiminen	27
5.2	Aktiivinen kansalainen ja kansalaisvaikuttaminen	28
5.3	Paikallisidentiteetin ja -yhteisön vahvistaminen	30
5.4	Työpajan jälkeen?	32
6	Yhteenveto	33
	Lähteet	35
	Liitteet	
	Liite 1. Avoin mediatuotanto [PDF]	

1 Johdanto

Olen toiminut vuodesta 2008 helsinkiläisessä Mediakulttuuriyhdistys m-cult ry:ssä yhteisötelevisio M2HZ:n tuottajana ja tottunut ihmetteleviin kysymyksiin, mikä on yhteisötelevisio ja mitä oikein teen työkseni. Kun selitän, että pyrin mahdollistamaan yhteisöllisiä televisiotuotantoja eri tavoin, muun muassa ohjaamalla työpajoja erilaisille ryhmille, jotka haluavat tehdä omia ohjelmia, vastaukseni tuntuu herättävän lisää kysymyksiä.

Yhteisötelevisiion määrittelemisen yhdellä lauseella on mahdotonta; niin paljon erilaisia käytäntöjä käsitteen alle mahtuu. M2HZ:n ja monen muun vastaavan yhteisömedian toimintaan voi kuitenkin liittää termejä kuten avoin, yhteisöllinen, kevyt tuotantokulttuuri, osallistuminen, verkostomainen, epähierarkkinen, epäkaupallinen. Pyrkimyksenä on tarjota vaihtoehtoinen julkaisukanava ruohonjuuritasolla toimivien yhteisöjen ja yksittäisten ihmisten omille mediasisällöille sekä kannustaa ja ohjata heitä niiden tekemisessä. Nämä tavoitteet konkretisoituvat monin eri tavoin. Yksi keskeinen elementti yhteisömedian toiminnassa on koulutuksen tarjoaminen audiovisuaalisen sisällön tekemisestä kiinnostuneille ryhmille. Oma työni M2HZ:ssa on keskittynyt erityisesti tähän osa-alueeseen ja pääasiallinen vastuualueeni viimeisten parin vuoden ajan on ollut kanavan mediatyöpajatoiminnan suunnittelu ja käytännön toteutus. Lopputyöni pääkysymyksenä on, miten yhteisötelevisiion työpajatoiminta tulisi käytännössä järjestää, jotta se mahdollistaisi laadukkaan osallistumisen monille erilaisille yhteisöille ja toteuttaisi yhteisötelevisiion toiminnan kannalta oleellisia, edellä mainittuja arvoja. Liitän kysymykset laajempaan yhteisömedian teoriaan, toimintaperiaatteita ja historiaa hahmottavaan kontekstiin. Varsinaisen tutkimuskysymyksen ymmärtäminen vaatii laajempaa kokonaiskuvausta siitä, mikä on yhteisötelevisio ja erityisesti M2HZ.

Lopputyöni on toiminnallinen tutkimus- ja kehittämisprosessi, joka koostuu käytännön työstäni työpajojen suunnittelu- ja ohjaustehtävissä vuosina 2008–2012 sekä kirjallisesta osasta, jossa dokumentoin ja analysoin työpajojen organisoimiseen ja ohjaamiseen liittyviä kysymyksiä. Kehittämistoiminta tähtää aina parhaiden toimintamallien löytämiseen ja perustuu paljolti uuden kokeilemiseen (Anttila 2005, 929). Olen toiminut ohjaajana noin kahdessakymmenessä erilaisessa työpajassa. Nostan tapausesimerkiksi syk-

syllä 2010 Helsingin Kontulassa toteutetun Kaupunkireportterit-työpajan. Tapaustutkimus, joka tässä työssä on tutkimusstrategiana, ei pyri laajaan yleistämiseen tai tulkitaan vaan ennen muuta ilmiön selittämiseen sekä teorian ja käytännön suhteen havainnollistamiseen (Anttila 2005, 287–289, 439). Kuvaan luvuissa 3 ja 4 M2HZ:n yhteisömediatyöpajojen suunnitteluun ja läpiviemiseen liittyvät vaiheet mahdollisimman tarkasti. Vaikka prosessin dokumentoiminen ei sinänsä ole tutkimusmenetelmä, on sen kautta mahdollista tuoda esiin, miten ideat ovat syntyneet ja mihin ne pohjaavat (Anttila 2005, 220–221). Samoin M2HZ:n toiminnan kuvaus luvussa 2 noudattaa tapaustutkimuksen kaavaa. M2HZ on yksi esimerkki yhteisötelevisiön toiminnasta, ja sen kautta laajempi ilmiö tulee käytännön tasolla ymmärrettävämmäksi. Työni tuo esiin myös niin sanottua hiljaista tietoa. Hiljainen tieto liittyy usein toimintatapoihin ja toiminnasta saatuun kokemukseen, mutta sitä ei ole artikuloitu tai todennettu systemaattisesti. Hiljainen tieto tulee ilmi ennen kaikkea ihmisten asenteissa ja käytännön työssä. Hiljaisen tiedon kerääminen ja esittäminen mahdollistavat sen arvioimisen ja juurruttamisen muiden toimijoiden käytäntöihin, jolloin tieto ja taito leviävät. (Anttila 2005, 217–219.)

Työni perustuu pitkälti työpajoista saamaani käytännön kokemukseen ja tekemiini havaintoihin, jotka ovat luonnollisesti subjektiivisia ja hankalasti todennettavia. Olen käyttänyt kirjallisessa työssä apunani omia muistiinpanojani, M2HZ:n sisäiseen käyttöön laadittuja tilastoja työpajoista sekä M2HZ:n verkkosivuilta löytyviä työpajakuvauksia (www.m2hz.net/paja). Julkaistua kirjallista aineistoa M2HZ:n työpajatoiminnasta löytyy esimerkiksi Medios-projektin loppujulkaisusta *Medios: osallistuvan median työkaluja* (2011), jossa on kuvattu lyhyesti vuosina 2008–2011 toteutettuja mediatyöpajoja. (ks. Medios-projektista tarkemmin luvussa 3.) Lisäksi työn liitteenä löytyy Avoin mediatuotanto -opas, joka on käytännönläheinen julkaisu kevyen ja yhteisöllisen audiovisuaalisen median tekoon ja on tarkoitettu työpajatoiminnan tueksi, eräänlaiseksi oppimateriaaliksi (<http://fi.flossmanuals.net>). Oppaaseen on kerätty M2HZ:n työpajoissa toimiviksi todettuja ohjeita video-ohjelman suunnitteluun, kuvaamiseen, leikkaamiseen ja julkaisuun liittyen, videon tekemiseen soveltuvia avoimen lähdekoodin ohjelmistoja sekä muita avoimeen tuotantoon ja julkaisemiseen liittyviä käytäntöjä, kuten tietoa *Creative Commons* -lisensseistä. Nämä työkalut ja työskentelytavat ovat keskeisessä roolissa koko M2HZ:n toiminnassa ja erityisesti työpajoissa. Oppaan kirjoittamiseen osallistuivat m-cult:n toiminnanjohtaja Minna Tarkka, M2HZ:n tuotantopäällikkö Kalle Kuisma, avoimen lähdekoodin ohjelmistojen opaskirjaston FLOSS Manuals:n koordinaattori Tomi

Toivio ja allekirjoittanut. Mainitut henkilöt ovat olleet merkittävässä roolissa M2HZ:n työpajatoiminnan kehittämisessä sekä avoimen ja kevyen mediatuotannon työkalujen käytäntöön soveltamisessa. Kalle Kuisma on toiminut ohjaajaparini monissa työpaikoissa. Avoin mediatuotanto -opas on julkaistu verkossa alkuvuodesta 2011, ja se on muodoltaan wiki, eli sitä on mahdollisuus päivittää. Avoin mediatuotanto -opas tarjoaa lisämateriaalia tässä työssä kuvaamieni työpajakäytäntöjen toteuttamiseen käytännössä.

Olen hyödyntänyt lopputyössäni myös muutamia haastatteluita. Keväällä 2011 kävin tutustumassa Berliinissä Alex-nimisen kanavan toimintaan. Alex on niin sanottu *public access* -kanava, joka on tarkoitettu kaupunkilaisten tekemille televisio- ja radio-ohjelmille. Tapasin kanavan viestintäpäällikön Anneke Spaßin. Lisäksi olen saanut tutustua liverpoolilaisen asukastelevisio Tenantspinin toimintaan heidän vieraillessaan Helsingissä keväällä 2010 sekä vastavierailumme aikana Liverpoolissa keväällä 2011. Tenantspinin tuottaja Laura Yates sekä Tenantspinin työpajoja ohjaava elokuvan tekijä Alex Harrison ohjasivat Helsingin Kontulassa vajaan viikon kestäneen kontulalaisille ja liverpoolilaisille asukkaille suunnatun videotyöpajan, jonka aikana sain seurata käytännössä heidän työskentelytapaansa. Tuotin yhdessä Minna Tarkan kanssa video-ohjelman Tenantspinin toiminnasta, ja ohjelma sisältää Yatesin ja Harrisonin yhteishaastattelun sekä toisen Tenantspinin tuottajan Ed Pinkin haastattelun (Tenantspin presents 2011, Suomi). Kaikki haastattelut ovat luonteeltaan asiantuntijahaastatteluita, joiden kautta olen saanut hahmotettua haastateltavilla olevaa erityistietämystä heidän edustamiensa organisaatioiden toiminnasta (Anttila 2005, 198–199). Haastatteluista saamani tieto toimii ennen muuta työni tausta-aineistona. On ollut erittäin hyödyllistä tutustua muutamaankin ulkomaalaiseen toimijaan paremmin laajemman käsityksen luomiseksi omasta tutkimusaiheesta.

Reflektoin työni kirjallisessa osassa omia kokemuksiani ja tietojani suhteessa alan tutkimuskirjallisuuteen, josta on ollut valtavasti hyötyä omien mielipiteideni artikuloimisessa. Pyrin tuomaan työn edetessä selkeästi esille, mikä on omaa havaintoani ja mikä taas peräisin muusta tutkimuksesta, jotta lukija voi arvioida esittämiäni väitteitä selkeästi. Tutkimuskirjallisuutta yhteisömediasta löytyy verrattain paljon. Esimerkiksi Linda K. Fullerin toimittamassa *Community Media* -artikkeliteoksessa (2007) yhteisömediaa lähestytään useista eri näkökumista. Kotimaisesta tutkimuskirjallisuudesta Seppo Kan-

gaspunnan väitöskirja *Yhteisöllinen digi-tv* (2006) sekä liikenne- ja viestintäministeriölle tehdyt selvitykset digi-television kansalaisvaikuttamismahdollisuuksista (Tarkka ym. 2005) ja yhteisötelevision mahdollisuuksista Suomessa (Valtonen ym. 2008) ovat olleet erittäin hyödyllisiä kotimaisen toimintaympäristön ymmärtämiseksi.

Työni tuottaa soveltavaa, arvioivaa ja väistämättä arvosidonnaista tietoa. Kuten alussa esitin, yhteisötelevision toimintaa ohjaavat tietyt arvot, joita myös itse pidän tärkeinä. Olen itse osa tutkimusprosessia ja olen vaikuttanut siihen omista lähtökohdistani. En siis tarkastele tutkimaani ilmiötä ulkopuolisena vaan toimin tiettyjen arvojen toteuttamiseksi käytännössä. Tuloksia tulee arvioida sen mukaan. (Anttila 2005, 75–76, 83.) Jotta tämänkaltainen tiedon tuottaminen ja kehittämistyö ovat perusteltuja, tulee työn täyttää tietyt kriteerit: tuloksena on oltava uusi tuote, kehittämistyölle on oltava tarve, työn on kiinnostettava alaa laajemmin ja tietoa on voitava soveltaa uuteen kontekstiin (Anttila 2005, 450). Tästä näkökulmasta arvioituna M2HZ:ssa kehitetyt työpajakäytännöt ovat suomalaisessa mediakentässä uusia palvelutuotteita, sillä mikään kotimainen televisiokanava ei tarjoa käytännön koulutusta ohjelmien tekemiseen halukkaille ja sitä kautta suoria väyliä osallistua sisällön tekemiseen. Yleisöjen mukaan ottaminen, osallistuminen ja yhteisöllisyys ovat nousseet voimakkaasti perinteistenkin massamedioiden agendalle, lähinnä sosiaalisen median ja internetin julkaisupalveluiden käytön vakiintumisen myötä, joten uskon työni kiinnostavan monia media-alalla työskenteleviä. Yhteisötelevision toimintamalli on kokonaisuudessaan Suomessa vähän tunnettu ja vielä vähemmän käytännössä testattu tapa tuottaa mediaa ja varmasti uusia ajatuksia tarjoava lähestymistapa myös perinteisimmille mediatoimijoille.

Toinen käytännön sovelluskohde työlleni on Stadi.TV:n toiminta. Vuonna 2010 alkanut kehityshanke Stadi.TV on ensimmäinen yritys luoda selvästi laajapohjaisempi ja isomilla resursseilla toimiva avoin, monikanavainen ja yhteisöllinen televisio pääkaupunkiseudulle. M-cult on yksi Stadi.TV:n perustajatahoista, painopisteenään juuri yhteisölliset tuotannot ja työpajat. M2HZ:n ohjelmat näkyvät siis nykyään osana Stadi.TV:n ohjelmistoa, ja työpajatoiminta on laajentunut uuden yhteistyöhankkeen myötä niin, että M2HZ:n työpajoissa muotoutuneita ideoita ja käytäntöjä hyödynnetään nyt Stadi.TV:n toiminnassa. Keskityn työssäni kuitenkin selkeyden vuoksi M2HZ:aan, sillä Stadi.TV on edelleen jalkauttamisvaiheessa oleva hanke, joka hakee muotoaan. M-cult:n lisäksi Stadi.TV:ssä ovat mukana hanketta koordinoiva ja web-sivustosta vastaava Forum Viri-

um Helsinki sekä Arcada ammattikorkeakoulu, joka vastaa Stadi.TV:n kaapelikanavan toiminnasta. Usean eri organisaation yhteishankkeissa on erittäin tärkeää välittää tietoa omasta toiminnasta ymmärrettävällä ja perustellulla tavalla muille yhteistyötahoille ja toivon työni palvelevan myös tätä tarkoitusta.

2 Mikä M2HZ? – Yhteisötelevisiön määrittelyä

Yhteisötelevisioksi voidaan nimetä mitä erilaisimpia toimijoita ja toimintatapoja eikä yhteisötelevisiolle tai laajemmin yhteisömedialle ole olemassa yksiselitteistä määrittelyä. Esimerkiksi Laura Fuller katsoo yhteisömedian sisältävän niin printti- kuin sähköisen median lajeja, korostavan ruohonjuuritason toimintaa sekä tarjoavan usein vaihtoehtoisen viestintäkanavan. Teknologiset ratkaisut vaihtelevat itse rakennetuista radiolähtetästä satelliittiverkkoihin, ja toimintaympäristön kulttuurisesta, taloudellisesta ja poliittisesta luonteesta riippuu, minkälainen rooli yhteisöillä on sisällön tuotannossa. (Fuller 2007, 129.) Yhteisötelevisiolle löytyy myös joukko rinnakkaiskäsitteitä, kuten kansalaistelevisio, public tai open access -kanava, vaihtoehto- ja vastatelevisio sekä lähi- ja paikallistelevisio (Kangaspunta 2006, 260–272). Määritelmien laajuudesta johtuen hahmotan käsitettä konkreettisten esimerkkien ja erityisesti M2HZ:n toiminnan näkökulmasta. Keskeisiä kysymyksiä yhteisötelevisiön määrittelyssä ovat joka tapauksessa pääsyyn ja osallistumiseen liittyvät kysymykset, yhteisöjen rooli sisältöjen tuotannossa, organisaatio ja rahoitus sekä yhteisömedian rooli kansalaisyhteiskunnassa (Kangaspunta 2006, 254, 261; Carpentier ym. 2003, 240–249).

2.1 Yhteisötelevisiön suppea historia

Historiallisesti sähköiset joukkoviestimet ovat olleet pääsääntöisesti joko kansallisesti omistettuja julkisen palvelun medioita tai vaihtoehtoisesti yksityisiä, mainosrahoitteisia kaupallisia kanavia. Molemmissa tapauksissa viestintä suuntautuu yksisuuntaisesti lähettäjältä vastaanottajille ja vain harvalla on mahdollisuus päästä rakentamaan ja lähettämään viestejä. Valtamedian toiminta uusintaa vallitsevia valtarakenteita ja hierarkiaa. Kehityksen seurauksena katsojista ja kuuntelijoista on tullut ensisijaisesti passiivisia vastaanottajia, median kuluttajia, ei sisällöntuotantoon osallistuvia toimijoita – Bertol Brechtin unelma samaan aikaan vastaanottimena ja lähettimenä toimivasta radiosta ei ole tullut toteen. (Prehn 1992, 256–257.)

Joukkoviestinten monopolisoitumiseen ja kansalaisten heikkoihin mahdollisuuksiin vaikuttaa mediasisältöihin on kiinnitetty huomiota jo 1930-luvulta alkaen, ennen muuta Yhdysvalloissa. Myös UNESCO:n lausunnosta vuodelta 1976 löytyy kirjaus joukkoviestinten yksisuuntaisesta monoloogisesta luonteesta sekä tarpeesta avata viestintäkanavia, jotta viestien vastaanottamisen lisäksi kaikilla olisi mahdollisuus lähettää niitä (UNESCO:n yleiskokouksen raportti 1976, Prehnin 1992, 258 mukaan). Käsitteenä yhteisömedia siis kytkeytyy vahvasti pyrkimyksiin haastaa hierarkkiset valtarakenteet median tuotannossa ja jakelussa sekä taata yksilön sananvapaus.

Yhteisömedian teoriolla on myös useita yhtymäkohtia osallistuvan demokratian teoriaan, jossa korostetaan moniäänisen julkisen keskustelun tärkeyttä toimivassa demokratiassa sekä kansalaisten aktiivista roolia ja osallistumista päätöksentekoon myös vaalien välillä. (Prehn 1992, 257–259.) Osallistuminen puolestaan tarkoittaa kansalaisten oma-aloitteista toimintaa esimerkiksi kansalaisjärjestöissä tai suhteessa hallintoon. Osallistuvassa demokratiassa kansalaiset ja päättäjät nähdään kumppaneina, jotka yhdessä määrittelevät päätöksenteon aiheita ja prosesseja, vaikka lopullinen päätäntävalta säilyy hallinnolla (Tarkka ym. 2005, 5). Osallistumisen kanssa helposti sekoittuva osallistaminen taas viittaa ylhäältä alas eli hallinnosta kansalaisiin suuntautuvaa aktivoimista ja osallistumismahdollisuuksien tarjoamista (Valtonen ym. 2008, 7).

Saksalaisen viestintäteoreetikon Hans Magnus Enzensbergerin vuonna 1972 julkaisema taulukko tiivistää hyvin yhteisömedian taustalla vaikuttavat teoreettiset ajatukset suhteessa perinteisen massamedian käytäntöihin (Enzensberger 1972, Prehnin 1992, 258 mukaan).

Taulukko 1. Enzensbergerin vertaileva taulukko perinteisten joukkoviestinten ja yhteisölähtöisten medioiden eroista

Kontrolloiva median käyttö	Vapauttava median käyttö
Keskitetysti luodut ohjelmasisällöt	Hajautettu ohjelmasisältöjen tuotanto
Yksi lähettäjä, monta vastaanottajaa	Kaikki vastaanottajat potentiaalisia lähettäjiä
Erillään olevien yksilöiden passivoiminen	Massojen mobilisointi
Passiivinen kuluttaja	Vuorovaikutus ja palaute toimijoiden kesken
Epäpoliittisuus	Poliittinen oppimisprosessi
Ammattilaistuotannot	Yhteisöllinen tuotanto
Omistajien tai byrokraattisen hallinnon kontrolli	Itseorganisoituva sosiaalinen kontrolli

Käytännössä ensimmäiset alhaalta ylös toimivat ja avoimuuteen perustuvat radiokanavat perustettiin 1940-luvulla Yhdysvalloissa. Avointen televisiokanavien juuret ulottuvat puolestaan 1960-luvun lopulle, jolloin Yhdysvalloissa syntyivät niin sanotut public access -kanavat, jotka rakentuvat yksittäisten kansalaisten ja erilaisten yhteisöjen luomille sisällöille. Valtio velvoitti kaapelitelevisioyhtiöt tarjoamaan ilmaisia kanavia paikallisten yhteisöjen, koulutuksen ja hallinnon käyttöön (PEG - public, education, government), jotta ilmaisunvapaus säilyisi tasapuolisena eikä määrittyisi yhteiskunnallisen statuksen tai varallisuuden mukaan. Public access -kanavien syntyyn vaikutti ennen muuta television voimakas kaupallistuminen Yhdysvalloissa. Public access -kanavat toimivat alueellisissa kaapeliverkoissa, ja niiden sisällöissä korostuu paikallisuus. Ohjelmia tuottavat mitä erilaisimmat yhteisöt, jotka jakavat kanava-ajan. Periaatteessa kanavat ovat täysin avoimia ja viralliset rajoitukset sisällön suhteen liittyvät mainontaan ja arpajaisten järjestämiseen. (Higgins 2007, 185–186; Kangaspunta 2006, 263, 265–266; Prehn 1992, 256.)

Länsi-Eurooppaan ja Pohjoismaihin Suomea lukuun ottamatta yhteisötelevisiön käytännöt rantautuivat 1970-luvulla. Esimerkiksi Saksassa nykyinen lainsäädäntö velvoittaa, että kansalaisilla on oltava oikeus ilmaista itseään vapaasti ja ilmaiseksi sähköisessä mediassa. Hollannissa paikallisten yhteisölähtöisten medioiden kehitys on ollut voimakasta, samoin Tanskassa, Ruotsissa ja Norjassa. Amsterdamissa toimiva Salto on yksi

hyvä esimerkki paikallisesta yhteisömediasta, johon kuuluu useita televisio- ja radiokanavia, samoin Berliinin Alex. (Valtonen ym. 2008, 19, 36–37; Spaß, 3.6.2011 haastattelu.)

Kanavalähtöisen public access -toiminnan lisäksi eri puolilta maailmaa löytyy lukuisia pienempimuotoisia eri yhteisöjen toteuttamia mediaprojekteja, joissa esimerkiksi marginaalissa olevat ryhmät ovat ryhtyneet tuottamaan mediasisältöjä omista lähtökohdistaan. Yhteisömediaprojekteja voidaan tuottaa niin kansalaisaktivismiin, yhteisötaiteen ja -pedagogian kuin kansalaisjournalismin lähtökohdista. Lopputuloksena ei välttämättä ole kokonainen televisiokanava vaan esimerkiksi tietyn liikehdinnän mobilisointi tai kertaluontoisesti julkaistavat mediasisällöt. (Tarkka ym. 2005, 19–20; Kangaspunta 2006, 266.) Esimerkiksi Brasilian Rio de Janeirossa toimi useita vuosia katutelevisio Maxambomba TV, jonka tekemiseen osallistuivat media-aktivistit sekä kaupungin slummialueiden asukkaat. Projektissa tuotettiin televisio-ohjelmia, vaikka niille ei ollut virallista julkaisukanavaa. Koko toiminnan tarkoituksena oli vaikuttaa maan lainsäädäntöön, joka ei taannut minkäänlaista asemaa julkiselle tai yhteisölähtöiselle mediatuotannolle. (Lourenco 2007, 89–92.) Liverpoolissa toimiva Tenantspin taas on pääasiassa yhden kaupunginosan asukkaille tarkoitettu yhteisöllinen mediaprojekti, jonka aloitti tanskalainen Superflex-taiteilijaryhmä. Tenantspin julkaisee ohjelmia ja lyhytelokuvia sitä mukaan kun niitä valmistuu omalla YouTube-kanavallaan ja toiminta sisältää median teon lisäksi muutakin paikallisyhteisöä tukevaa toimintaa, kuten keskustelutilaisuuksia ja tapahtumia. (Tenantspin presents 2011; Avoin media: Superflex 2011, Suomi; ks. myös luvut 3.1 ja 5.)

Suomen televisiokenttä on käytännössä ollut julkisrahoitteen YLE:n ja muutamien kaupallisten toimijoiden hallitsema, eivätkä yhteisömedian toimintaperiaatteet ole huomattavassa mittakaavassa maahamme rantautuneet. Tosin muutamista länsirannikon suomenruotsalaisista kunnista, joilla on voimakkaammat siteet muuhun Skandinaviaan, löytyy vapaaehtoisvoimin ylläpidettyjä paikallisia yhteisötelevisioita. (Kangaspunta 2006, 273, 276–277.) Television digitalisoitumiseen 2000-luvun alussa ladattiin paljon odotuksia uudenlaisen vuorovaikutteisen kansalaisosallistumisen ja avoimemman yhteisöllisyyteen nojaavan televisiotoiminnan suhteen (Tarkka ym. 2005, 12). Isojen mediatalojen toimintakulttuuri on kuitenkin pysynyt verrattain suljettuna ja etäisenä yksittäisen kansalaisen näkökulmasta. Uusia kanavia on syntynyt valtava määrä, mutta

ne ovat suurimmaksi osaksi teema- ja erityiskanavia, joiden toiminta ei perustu sen enempää avoimuudelle tai osallistumiselle. Suomi ei myöskään ole alueellisten televisioiden maa, vaikka muutamia yrityksiä mainosrahoitteisen paikallistelevision pyörittämiseksi on nähty. Paikallistelevio ei suoraan viittaa yhteisötelevision toimintatapoihin, mutta paikallismedia kaikissa muodoissaan on Suomessa nähty demokratian kannalta merkittäväksi. Radion puolella 1980-luvun loppupuoli on paikallisradioiden kulta-aikaa, joka on sittemmin vaihtunut kansainvälisessä omistuksessa olevien formaattiradioiden *moniäänisyydeksi*. (Kangaspunta 2006, 32, 271–273.)

Viimeiset vajaan kymmenen vuotta ovat muuttaneet voimakkaasti mediakulttuuria maailmalla. Internet on mahdollistanut omien sisältöjen julkaisemisen ilmaiseksi periaatteessa kenelle tahansa, ilman monimutkaisia lupakäytäntöjä, joilla perinteistä televisio- ja radiokanavatoimintaa säädellään. Myös kamera- ja äänitysteknologia sekä tietokoneet ovat tulleet tehokkaammiksi, pienemmiksi ja halvemmiksi, ja sitä kautta ne ovat muuttuneet peruskulutustavaraksi. Lukuisat videon ja kuvien julkaisupalvelut, blogialustat sekä sosiaalisen median sovellukset ovat haastaneet perinteiset monopoliasemassa olevat mediat ja pakottaneet ne muuttamaan toimintatapaansa avoimempaan ja monimediaisempaan suuntaan. Kehityksen myötä kysymykset siitä, kuka saa osallistua mediasisällön luomiseen ja mistä näkökulmasta ovat nousseet pinnalle uudella volyymillä. (esim. Valtonen ym. 2008, 1-2.) Samat kysymykset ovat kuitenkin olleet keskeisiä jo vuosikymmenten ajan yhteisömedian käytännöissä. Olennaista on nimenomaan toimintakulttuuri ja tuotantotavat, jotka tukevat yksilöiden ja yhteisöjen omaehtoista sisällön tuotantoa. Uudet jakelukanavat ja verkon erilaiset toimintaympäristöt tarjoavat tietysti monia mahdollisuuksia yhteisömedian tekemiseen, mutta eivät vielä itsessään ratkaise mitään.

2.2 Mistä M2HZ alkoi?

Aloite paikallisen yhteisötelevision perustamiseksi Helsinkiin syntyi vuonna 2005. Kanavan perustamista ideoimaan oli kokoontunut sekalainen joukko pääkaupunkiseudulla vaikuttavia audiovisuaalisen kulttuurin ja mediataiteen tekijöitä harrastajista opiskelijoihin ja ammattilaisiin, eri kansalaisjärjestöjen aktiiveja ja aktivisteja sekä joukko esittävän taiteen toimijoita. Kaikkia yhdisti ennen muuta halu tuottaa mediaa, saada omat sisältönsä julki sekä esittää niitä rinnan muiden ohjelmien kanssa, jolloin myös hyvin

marginaalisten yleisöjen ohjelmat voisivat löytää uusia katsojia. Tekijöitä kiinnosti myös yhdessä tekeminen, resurssien jakaminen ja erilaisten estetiikkojen ja ohjelmaformaattien kokeileminen. On huomattava että vuonna 2005, samana vuonna kuin YouTube ja Vimeo aloittivat toimintansa, omien videoiden julkaisu- ja levitysmahdollisuudet olivat vielä paljon suppeammat kuin nykyisin. Kanava-aloite sai nimekseen M2HZ, joka on yhdistelmä neljömetristä ja hertsistä – fyysisestä tilasta ja taajuudesta.

M2HZ:n taustaorganisaationa on alusta asti toiminut Mediakulttuuriyhdistys m-cult ry, joka oli myös kanava-aloitteen koollekutsuja. M2HZ:n kehittäminen on lomittunut vuosien kuluessa moniin m-cult:n projekteihin ja on oleellinen osa yhdistyksen toimintaa. M-cult on voittoa tavoittelematon kulttuuriorganisaatio, joka tekee mediataide-, yhteisömedia- ja open source -kulttuuriin liittyviä hankkeita. Keskiössä ovat mediakulttuurin ja -teknologian sosiaaliset käytännöt eli erilaiset osallistumista ja yhteisöllistä työskentelyä tukevat konseptit ja sovellukset. M2HZ on ennen kaikkea käytännönläheinen aloite yhteisömediaan soveltuvien toimintatapojen testaamiseksi ja jalkauttamiseksi. M2HZ:n toimintaa ei ole pyritty rakentamaan perinteisen televisiokanavan mittasuhteisiin vaan nimenomaan alustaksi yhteisölähtöisten ohjelmien tekemiselle sekä niille soveltuvan esityskontekstin rakentamiselle.

M2HZ teki ensimmäiset koelähetykset vuonna 2007 ja aloitti viikoittaiset lähetykset keväällä 2008. Viikko-ohjelmisto, joka julkaistaan joka tiistai, sisältää 30–60 minuuttia uutta ohjelmaa, joka julkaistaan www.m2hz.net-sivustolla. M2HZ on ensisijaisesti internettelevisio, josta ohjelmat ovat katsottavissa on-demand. Nykyinen sivusto on rakennettu avoimen lähdekoodin Drupal-alustalle. M2HZ on lisäksi tehnyt alusta asti yhteistyötä ohjelmien lähettämässä helsinkiläisen ammattikorkeakoulun Arcadan hallinnoiman kaapelikanavan kanssa, joten viikko-ohjelmisto näkyy myös pääkaupunkiseudun digikaapelitalouksissa. Kaapelikanavan nimi oli vuosina 2006–2010 DinaTV ja 2010 alkaen Stadi.TV (ks. lisää 2.5). Arcada on hankkinut kanavan alun perin erilaisten interaktiivisten televisio-ohjelmien ja -palveluiden kehittämistä varten sekä media- ja elokuva-alan oppilaitosten käyttöön, mutta kanava on tehnyt yhteistyötä eri sisällöntuottajien kanssa jo useita vuosia, esimerkkinä Helsinki-kanava, joka lähettää suorana Helsingin kaupunginvaltuuston istunnot joka toinen viikko.

2.3 Yhteisöt, ohjelmat ja tuotantokulttuuri

Yhteisötelevisioiden toiminnan lähtökohtana on yhteisöjen aktiivinen rooli sisällön tuotannossa. Yhteisötelevisioiden tekijöitä voivat olla esimerkiksi tietyn alueen asukkaat, samassa sosiaalisessa asemassa olevat tai tietystä aihe-alueesta kiinnostuneet ihmiset. Median tekeminen on yhteisön omaehtoista, ruohonjuuritason toimintaa omista asioista viestimiseksi yhteisön sisällä ja sen ulkopuolelle. Tekijöillä ei tarvitse olla kokemusta ohjelmien tekemisestä, sillä yhteisötelevisioiden toiminnan tavoitteena on mahdollistaa osallistuminen televisiotuotantoon uusille ryhmille tarjoamalla käytännön tukea tuotantovaiheessa sekä auttamalla ohjelman lähettämässä. Yhteisötelevisioiden toiminta tähtää mediademokratian lisäämiseen takaamalla eri yhteisöjen, aiheiden ja näkökulmien esiintymisen ja esittämisen julkisuudessa. (Fuller 2007, 136; Carpentier 2003, 240–242; Kangaspunta 2006, 256.)

M2HZ:n toiminnassa mukana olevat yhteisöt ovat sekä intressipohjaisia että maantieteellisesti rajautuvia. Ohjelmia tuottavat mm. kansalaisjärjestöt, aktivisti- ja asukasryhmät, yksittäiset taiteilijat, nuoret ja eri etnisistä taustoista tulevat maahanmuuttajat. Yhteisö-käsite on sinänsä hyvin ympäröity ja käytännössä se voi tarkoittaa löyhää yhteenliittymää tai hyvin tiivistä ryhmää. Mukana on niin ammattilaisia kuin kameran ensimmäistä kertaa kohdanneita. M2HZ:n ympärille on muodostunut erilaisten toimijoiden ja yhteisöjen verkosto, jonka osasia kanavatoiminta tuo yhteen eri tavoin. (lisää verkostomallista ks. Carpentier 2003, 246–249; Kangaspunta 2006, 150). Verkostorakenne ja siihen läheisesti liittyvä vertaistuotannon idea on yksi mahdollinen tapa jäsentää yhteisötelevisioiden toimintaa. Sen ytimessä on ajatus yksilöiden välisestä yhteisestä kokemuksesta ja tasa-arvoisista sosiaalisista suhteista, jotka motivoivat toimintaa yhteisen päämäärän hyväksi ilman rahallista korvausta tai statukseen liittyvää palkintoa. (Vertaistuotantaselvitys 2010, 13, 16.)

M2HZ:n ohjelmaprofiilissa painottuvat mukana olevien tekijöiden mukaisesti maahanmuuttajien asema ja näkökulmat suomalaiseen yhteiskuntaan, kaupunkikulttuuri ja taide, ympäristökysymyksiin sekä eettiseen kuluttamiseen liittyvät teemat sekä kansalaisvaikuttaminen. Profiili on muotoutunut osittain omalla painollaan ja osittain sitä on tietoisesti rakennettu. M2HZ pyrkii täydentämään paikallista mediatarjontaa ja huomi-

oimaan yhteisöjä, jotka ovat aliedustettuja valtamedioissa. Vaikka M2HZ on saanut paljon vaikutteita täyden avoimuuden ideaan perustuvasta public access -televisiotoiminnasta, on kanava halunnut nimenomaan keskittyä tiettyihin yhteisöihin ja sisältöihin eli profiloitua. Täysin avoimien kanavien toimintaa on kritisoitu juuri siitä, että avoimuus ei automaattisesti takaa kaikille yhtäläistä pääsyä sisällön tekemiseen vaan johtaa helposti kuka ensiksi ehtii logiikkaan. Näin ollen heikommassa yhteiskunnallisessa asemassa olevat eivät välttämättä pääse lainkaan ääneen. (Higgins 2007, 185–189, 192–193.)

M2HZ:ssa yhdistetään monia erilaisia tuotantologiikoita, jotta osallistuminen ohjelmien tekemiseen olisi mahdollista eri tavoin. Osa ohjelmien tekijöistä toimii täysin vapaaehtoisesti, osa on hankkinut omaa rahoitusta esimerkiksi apurahana, osaan ohjelmista rahoitusta on hankkinut m-cult erilaisten projektien kautta. Toiset tekijöistä tarvitsevat tuotannossa enemmän käytännön tukea ja resursseja, toiset hyödyntävät M2HZ:aa lähinnä julkaisu- ja levityskanavana. Tekijät voivat ehdottaa vapaasti omia ohjelmaideoitaan ja niitä kehitetään eteenpäin yhdessä. Tuotantoapua ja ohjeita saa sekä suoraan henkilökunnalta että työpajoissa. Tuotantokulttuurin perustana on kevyt tuotantomalli, joka takaa pienten resurssien mahdollisimman tehokkaan käytön, nopean tuotantotahdin sekä edistää avointa mediatuotantoa. (ks. luku 3.3) Ohjelmistoon mahtuu nuorten tekemää fiktiosarjaa, festivaalien ja muiden tapahtumien dokumentaatioita, taiteilijoiden henkilöhaastatteluita ja mediataidetta, scratch-animaatiota, makasiiniohjelmia ja monikieliset uutiset. Ohjelmaformaatteja ei ole lähtökohtaisesti määritelty vaan ohjelmat ovat voimakkaasti tekijöidensä näköisiä. Toisten tuotantojen tuotantoaikataulut on tarkasti suunniteltu kun taas osa ohjelmista syntyy muutamassa päivässä ja ne julkaistaan heti seuraavassa viikkokoosteessa. Viikko-ohjelmistoa on mahdollisuus muuttaa joustavasti hyvinkin nopealla aikataululla.

2.4 Organisaatio ja rahoitus

Jotta kanava voi käytännössä palvella yhteisöjen ja yksittäisten tekijöiden viestintätarpeita ja taata avoimen pääsyn sisällön tuotantoon, on kanavan organisaation ja ohjelmien tekijöiden oltava keskinäisessä ja tasa-arvoisessa vuorovaikutuksessa keskenään. Yhteisömediat toimivat alhaalta ylös periaatteella eli sisällöt syntyvät tekijöiltä itseltään, eivät kanavan organisaation määrittelemänä. Monissa yhteisömediaprojekteissa on jo

lähtökohtaisesti rajattu ammattilaiset toiminnan ulkopuolelle, jotta tasa-arvo toimijoiden kesken säilyisi (Prehn 1992, 259). Käytännössä tämä on kuitenkin osoittautunut hyvin hankalaksi ainakin perinteisen televisioiminnan puitteissa sillä jo pelkkä lähetystekniikan haltuun ottaminen vaatii laajaa asiantuntijuutta. Ja vaikka kyseessä olisi pelkästään verkossa toimiva kanava, jolloin julkaisuprosessi on huomattavasti kevyempi, ohjelmatoiminnan säännöllisyys ja pitkäjänteisyys vaativat useimmissa tapauksissa päätoimista paneutumista kanavan pyörittämiseen. Tämä tarkoittaa vähintään muuttaman ammattitaitoisen henkilön kiinnittämistä kanavan organisaatioon.

M2HZ toimii julkisrahoitteisesti sekä vapaaehtoistyöllä kuten yhteisötelevisiot usein. Koska M2HZ on osa m-cult:n toimintaa ja liittyy yhdistyksen muihin projekteihin, on rahoitusta saatu vuosien mittaan eri lähteistä, esimerkiksi maakunnallisesta kehittämisestä vastaavalta Uudenmaan liitolta, EU-projektirahoituksista ja Helsingin kaupungilta. M2HZ:n toiminnasta vastaavat henkilöt kuuluvat m-cult:n henkilökuntaan ja henkilöstön koko vaihtelee hieman vuosittain rahoituksen mukaan. Pääsääntöisesti M2HZ:n toimintaa ovat pyörittäneet tuottaja, tuotantopäällikkö sekä m-cult:n toiminnanjohtaja, joka vastaa rahoitukseen, suunnitteluun ja viestintään liittyvistä tehtävistä. Lisäksi m-cult on pystynyt työllistämään yksittäisiä ohjelmantekijöitä, freelancereita ja tuottajia, työpajojen vetäjiä, graafikoita sekä työharjoittelijoita. Organisaatorakenne on hyvin joustava ja vähän hierarkkinen.

Ainakin osittainen julkinen rahoitus on lähes välttämätöntä yhteisötelevisiion jatkuvalle ja kestäväälle toiminnalle. Julkinen raha voidaan kanavoida esimerkiksi valtion tai kuntien kautta. Saksassa, Tanskassa, Ruotsissa ja Norjassa yhteisömediaa rahoitetaan suoraan tv-lupamaksuilla (Valtonen ym. 2008, 20; Spaß, 3.6.2011 haastattelu). Mainosrahoitteisuus ei ole täysin poissuljettu vaihtoehto, mutta se on käytännössä todettu erittäin haastavaksi rahoitusmalliksi, ja toisaalta siihen liittyy aina tietty kaupallistumisen vaara. Vaarana sitä voidaan pitää sen vuoksi, että yhteisömedioilla on vahva rooli nimenomaan julkisen ja yksityisen sektorin väliin jäävässä kansalaisyhteiskunnassa, jonka ydinaluetta ovat keskinäiset solidaarisuussuhteet, omaehtoinen yhteistoiminta, osallistuminen ja kansalaisvaikuttaminen, joihin yksityinen mainosraha sopii hieman kankeasti. Yhteisömedia onkin organisaatio- ja rahoitusmalliltaan vaihtoehto julkisen palvelun ja kaupallisen median toimintatavoille. (Carpentier 2003, 244–246; kansalaisyhteiskunnasta myös Niemelä 2007, 289.) Julkisen rahoituksen lisäksi yhteisötelevisiot voivat

hankkia pieniä tuloja erilaisten sponsoreiden ja palvelumyynnin tai laitteiston ja tilojen vuokrauksen kautta.

M-cult:n ja M2HZ:n toiminnan pohjaksi on kyetty luomaan useiksi vuosiksi monipohjainen rahoitus erilaisten projektien ja hankkeiden avulla. Tämän tyyppinen rahoitus on mahdollistanut oman kevyen tuotantokaluston hankinnan sekä toiminnan eri ulottuvuuksien kehittämisen pala palalta. Projektirahoitus on kuitenkin työläs tapa luoda jatkuvuutta eikä se sovellu perustoiminnan ylläpitämiseen pitkällä tähtäimellä.

2.5 Seuraava vaihe: Stadi.TV

Yhteistyö eri tahojen kanssa on pienen toimijan elinehto. M-cult on M2HZ:n toiminnan alusta asti pyrkinyt löytämään laajemman pohjan yhteisötelevisiotoiminnalle Helsingin seudulla. Rinnan M2HZ:n rakentamisen kanssa syntyi eri tahojen kesken keskustelua ja tiiviimpää yhteistyötä aiheen ympärillä ja työn tuloksena vuoden 2010 alussa alkoi Stadi.TV-niminen paikallisen yhteisötelevisiokehityshanke, jota rahoittaa Helsingin kaupungin innovaatorahasto.

Stadi.TV on monikanavainen yhteisötelevisio, jossa yhdistyvät perinteinen kaapelikanava, video-on-demand-palvelu sekä sosiaalisen median käytännöt. Verkkosivustolla kuka tahansa voi luoda oman kanavan, julkaista itse ohjelmansa, päivittää statustaan ja kommentoida ohjelmia. Stadi.TV:n nettisivuille kertynyt sisältö kootaan kaapelikanavalle erilaisten teemojen alle, jolloin kokonaisuus on toimitettu. Kaapelikanavalla on myös säännöllisesti ohjelmaa tuottaville tahoille omat vakiolähetysajat. Helsingissä kaapelikanava näkyy Welhon kaapeliverkossa kanavapaikalla 71 ja verkosta ohjelmat löytyvät sivustolta www.stadi.tv. Jatkossa jakelua on tarkoitus laajentaa mobiililaitteisiin sekä kaupunkinäytöille. Stadi.TV:n toiminnassa verkko on keskeisessä roolissa, toisin kuin useilla maailmalla toimivilla public access -kanavilla, joissa panokset on pistetty perinteisen lineaarisen television tekemiseen ja verkon toimintalogiikka on edelleen monille toimijoille vieras. Yhteisötelevisio on kuitenkin pysyvä mukana kehityksessä, jotta sen toiminta on perusteltua ja mielekästä.

Stadi.TV:ssä painottuu ennen muuta sisältöjen paikallisuus ja mukaan mahtuu hyvin laaja kirjo sisällöntuottajia kouluista ja Helsingin kaupungin hallinnosta, teini-ikäisiin

nuoriin ja festivaalijärjestäjiin. Stadi.TV:n kolmivuotinen rahoitus päättyy vuoden 2012 lopussa ja kanava on pitkälti samojen rahoituspohjaan ja toiminnan pitkäjänteiseen kehittämiseen liittyvien kysymysten edessä kuin edellä on esitetty.

3 Yhteisömediatyöpajat M2HZ:ssa

Ajatusta työpajatoiminnan käynnistämisestä on hahmoteltu M2HZ:n toiminnan alusta saakka. Käytännön työssä huomattiin nopeasti, että monilla tahoilla on innostusta oman ohjelman tekemiseen, mutta tuotantoon vaadittavia teknisiä ja prosessin hallintaan liittyviä taitoja vain hyvin harvalla. Jokaista halukasta tekijää ei ole mahdollista opastaa henkilökohtaisesti, joten työpajatoiminta tarjoaa mahdollisuuden kouluttaa useampia tekijöitä yhtä aikaa. Koska M2HZ:aa on kehitetty erilaisten projektirahoitusten puitteissa, työpajatoiminnan aloittamisen mahdollisti Medios-niminen yhteistyöprojekti, jossa olivat mukana Metropolia, Helsingin Kaupunginteatteri sekä m-cult. Vuosina 2008–2011 Medioksessa kehitettiin erilaisia digitaalisia osallistumisen välineitä eri yhteisöjen käyttöön. Metropolia koordinoi projektia sekä koulutti erilaisia ryhmiä digitarinan tekoon, Kaupunginteatteri kehitti verkossa toimivan yhteisöllisen käsikirjoitustyökäulun Noodin ja m-cult lokalisoi avoimen lähdekoodin -opaskirjasto FLOSS Maualsin suomenkieliseksi sekä kehitti yhteisömedian työpajoja, joissa sovelletaan avoimia tuotantovälineitä ja -kulttuuria. (Nuotio & Heinonen 2011, 6-9.) Medios hankkeen päätyttyä työpajatoimintaa on jatkettu M2HZ:ssa ja nyttemmin Stadi.TV:n osana.

3.1 Esimerkkejä maailmalta

Monissa maailmalla toimivissa yhteisömediaprojekteissa ja public access -kanavilla toimintaan kuuluu koulutuksen ja työpajatoiminnan järjestäminen. Näin on esimerkiksi Berliinin Alex:ssa, jossa työpajat on rakennettu kolmiportaisesti: 1) infoilta 2) perustason työpaja 3) jatkotason työpaja. Infoillan jälkeen voi osallistua perustason työpajaan ja sen jälkeen jatkotasoon ja sitä kautta on mahdollisuus päästä osallistumaan jo tuotannossa olevien ohjelmien tekoon tai aloittaa oman ohjelman tuotanto. Kaikki työpajat ovat osallistujille ilmaisia. Alex tarjoaa myös koulutusta esimerkiksi koululaisryhmille omassa studiossaan. Alex:lla koulutus nähdään toiminnan yhtenä kulmakivenä. Se myös täydentää muuta eritasoisissa oppilaitoksissa tarjottavaa mediakoulutusta, koska työpajat ovat kaikille avoimia ja ilmaisia. Työpajoja koordinoi kaksi vakituista työnteki-

jää ja työpajaohjaajat vaihtelevat kurssien mukaan. Koulutusta tarjotaan vähintään kerran kuussa. (Anneke Spaß, haastattelu 3.6.2011.)

Liverpoolissa toimivan asukastelevisio Tenantspinin toiminta perustuu niin ikään työpajoihin. Tenantspinin työpajat ovat usein pidempikestoisia eli sama ryhmä kokoontuu useita kertoja ja prosessin aikana tehdään alusta loppuun esimerkiksi lyhytelokuva. Tenantspin tuottaa myös studio-ohjelmia, joissa paikalliset asukkaat pääsevät niin kamerasisällön eteen kuin taakse. Tenantspin on vahvasti taiteilijavetoinen projekti, jota koordinoi Fact, Iso-Britannian tärkein digitaalisen mediakulttuurin keskus. Tenantspin perustuu tanskalaisen Superflex-taiteilijaryhmän työskentelyyn. Superflex pyörittä ympäri Eurooppaa avoimia tv-studioita, joista lähetettiin livestreamiä verkon yli jo vuosituhanen vaihteessa. Superflexin Superchannelit olivat teknologisesti aikaansa edellä ja niissä pyrkimyksenä oli nimenomaan saada katsojat kotisohvalta kamerasisällön eteen keskustelemaan yhteiskunnasta ja vaikuttamaan itse television sisältöihin. Superflex aloitti Tenantspinin toiminnan vuonna 1999 Liverpoolin vanhimman tornitalon kellarissa ja Fact on jatkanut ja kehittänyt toimintaa nyt jo 12 vuotta. (Avoin media: Superflex 2011; Tenantspin presents 2011.)

3.2 Työpajakonseptit: Avoin media ja Kaupunkireportterit

Medios-hankkeen osana m-cult kehitti lähinnä kahta M2HZ:n toimintaan sopivaa työpajakonseptia. Toinen on päivän pikakurssi eli Avoin media -paja, jossa käydään läpi video-ohjelman tekemistä suunnittelusta julkaisuun hyvin tiiviissä aikataulussa. Päivän kuluessa valmistetaan muutaman hengen ryhmissä lyhyitä niin sanottuja pienoishjelmia. Päivä koostuu lyhyestä luentomaisesta osuudesta, joka sisältää tietoa yhteisömedian toiminnasta, kevyestä ja avoimesta tuotantotavasta, kuvauksen ja äänityksen perusteista, haastattelutilanteen valmistelusta ja kuvakerronnasta. Luennon jälkeen osallistujat suunnittelevat ja kuvaavat omat ohjelmansa sekä leikkaavat ne valmiiksi. Opiminen perustuu ennen kaikkea itse tekemiseen. Päivän lopuksi käydään läpi videon verkkojulkaisuun liittyviä käytäntöjä. On tärkeää saada lyhyessäkin ajassa työ valmiiksi, sillä sitä kautta osallistujille syntyy käsitys siitä, kuinka paljon aikaa videon tekeminen vie kaikkine viiheineen ja miltä lopputulos näyttää.

Päivän työpajoja on suunnattu hyvin monenlaisille ryhmille esimerkiksi kansalaisjärjestöjen aktiiveille, kulttuurilehtien tekijöille ja kirjaston henkilökunnalle. Stadi.TV:n myötä työpajoihin on tullut mukaan kaupungin eri virastojen työntekijöitä ja kaupunkitapahutumien järjestäjiä. Yhteen työpajaan mahtuu keskimäärin kymmenen osallistujaa, ja ohjaajia on yksi tai kaksi. Osallistujaryhmissä on painotettu toimijoita, joilla on olemassa selkeä viestintätarve, mutta ei taitoja videon itsenäiseen tekemiseen. Työpajaryhmät koostuvat usein henkilöistä, jotka lähtökohtaisesti tuntevat toisensa tai työskentelevät samojen aihealueiden parissa, jolloin heidän välillään on useita yhteiseen työskentelyyn motivoivia tekijöitä.

Avoin media -pajoissa tehdyt ohjelmat ovat useimmiten muodoltaan katugallupeja tai lyhyitä paikan tai toimijan esittelyitä. Olemme nimenneet ohjelmaformaattit Katukysymykseksi ja Visiitiksi. Nopeassa työskentelyssä on tärkeää antaa osallistujille mahdollisimman selkeät formaatit ja reunaehdot, joita he voivat käyttää suunnittelun apuna. Kun osallistujat tietävät, mistä elementeistä esimerkiksi katugallup koostuu, heidän on helpompi suunnitella ja toteuttaa tuotanto.

Vaikka työpajoissa tehtävien ohjelmien muotoa on määritelty etukäteen, lähtökohtana kaikissa ohjelmissa on tekijöiden oma kiinnostuksenkohde. Esimerkiksi työpajassa, johon osallistui kehitysyhteistyön palvelukeskus Kepan jäseniä, yksi ryhmä teki Katukysymys-gallupohjelman feissauksesta eli eri järjestöjen harjoittamasta kadulla tapahtuvasta lahjoittajien ja jäsenten kalastelusta. Tämä oli Kepan toimijoille olennainen ja mielenkiintoinen kysymys. Visiitti-ohjelmia on puolestaan tehty esimerkiksi kalliolaisista kivijalkakaupoista, Kallion kirjastosta ja muista paikallisista kulttuuritoimijoista.

Päivän pikakurssin lisäksi työpajatarjontaan kuuluu pidempikestoinen, neljä viiva kahdeksan kokoontumista sisältävä, Kaupunkireportterit-paja, jota avaan yksityiskohtaisemmin seuraavassa luvussa. Kaupunkireportterit-työpajoja on toteutettu eri puolilla Helsinkiä, ja ne on suunnattu kulloinkin kyseessä olevan alueen asukkaille. Pajoissa syntyneet ohjelmat käsittelevät paikallisia aiheita, kuten kaupunginosan historiaa, ajankohtaisia poliittisia kysymyksiä sekä paikallisia henkilöitä. Kaupunkireportterit-pajassa tehtävät ohjelmat ovat usein kestoaltaan hieman pidempiä kuin päivän pajan tuotokset ja niissä on yhdistelty useampia eri tekotapoja ja aineistoja, kuten arkistovalokuvia. Muodoltaan ne ovat kuitenkin pääsääntöisesti journalistisia tai dokumentaarisia. Kau-

punkireportterit-pajassa ohjelmien formaatteja ei tarvitse määritellä yhtä tarkasti kuin Avoin media -pajassa, sillä aikataulu on väljempi.

Avoin media -pajan ja Kaupunkireporttereiden lisäksi m-cult on kehittänyt ja toteuttanut useita muita mediatyöpajoja kuten lasten animaatiopajoja, nuorille suunnatun kännykkävideokurssin ja kollaboratiivisen videotyöskentelyn työpajan. Työpajoja on käytetty myös nuorten fiktiosarjan tekemisessä sekä useissa muissa tuotannoissa. Yhteensä eri työpajoja järjestetään vuosittain noin 20. Esimerkiksi vuonna 2010 pelkästään Medios-projektiin kuuluneita Avoin media -, Kaupunkireportterit- ja animaatiopajoja järjestettiin 12 kappaletta. (Tarkka 2011, 40–41).

3.3 Kevyt tuotanto: avoimet ohjelmistot, lisenssit ja resurssit

Kaikissa työpajoissa, kuten myös M2HZ:n muussa ohjelmatuotannossa, painotetaan tuotantokulttuurin avoimuutta, keveyttä ja nopeutta. Käytännössä se tarkoittaa kevyen kaluston, avoimeen lähdekoodiin perustuvien ohjelmistojen ja julkaisualustojen sekä avointen lisenssien hyödyntämistä. Koko M2HZ:n tuotantokulttuuri perustuu yhteisölliseen tekemiseen, eikä tuotannoissa noudateta hierarkkisia rakenteita. Työskentely jäsentyy työnjaon kautta, mutta kaikilla mukana olevilla on mahdollisuus vaikuttaa lopputulokseen ja kokeilla eri rooleja tuotannossa.

Avoin lähdekoodi eli open source tarkoittaa tietokoneohjelmien rakentamiseen käytettävää koodia, joka on kaikkien nähtävillä ja muokattavissa vapaasti ja ilmaiseksi. Tunnetuin esimerkki avoimesta lähdekoodista ovat GNU-Linux-käyttöjärjestelmät. Lisäksi eri käyttöjärjestelmille löytyy lukuisia avoimeen lähdekoodiin perustuvia ohjelmistoja. Media- ja erityisesti videotuotanto ovat olleet pitkään sidottuja kaupallisen puolen ohjelmistoihin. Erityisesti videon leikkaamiseen tarkoitettut avoimet ohjelmat ovat olleet liian epävakaita tai suorituskyvyltään huomattavasti kaupallisia versioita heikompia. Viime vuosina avoimen lähdekoodin videoeditoreissa on kuitenkin tapahtunut kehitystä ja tällä hetkellä esimerkiksi KDENlive-niminen ohjelma tukee HD-tasoisien materiaalin käsittelyä ja on toiminnoiltaan hyvin kattava. M2HZ:n työpajoissa pyritään käyttämään avoimia ohjelmistoja, sillä tuotantoprosessista halutaan tehdä keveyden ja avoimuuden lisäksi kustannustehokas. Linux-käyttöjärjestelmän ja siihen asennettavien ohjelmisto-

jen hankkiminen on ilmaista kaikille ja niiden käyttö onnistuu vähemmän tehokkailla tietokoneilla. Näin ollen myös työpajojen laitteistokustannukset ovat matalammat.

Avoimen lähdekoodin ohjelmistojen hyödyntäminen työpajoissa ja M2HZ:n ohjelmatuotannossa kytkeytyy FLOSS Manuals -opaskirjaston lokalisointiin suomenkieliseksi. FLOSS lyhenne tulee sanoista free, libre and open source. FLOSS Manuals on kansainvälinen verkosto, joka tuottaa helppotajuisia oppaita avoimen lähdekoodin ohjelmistojen käytön tueksi ja julkaisee ne verkossa avoimesti muokattavana wikinä. Avoimen puolen ohjelmistoista puuttuu usein selkokielineen dokumentaatio, ja sen lisäksi ohjelmia kehitetään jatkuvasti, mikä tarkoittaa että niiden käyttäminen vaatii päivitysten seuraamista, oppaiden päivittämistä, kääntämistä eri kielille ja soveltamista eri käyttötarkoituksiin. M-cult vastaa suomenkielisen FLOSS Manuals -sivuston rakentamisesta ja ylläpidosta. (Tarkka 2011, 35–39.) Suomen FLOSS Manualsissa on painotettu erityisesti mediatuotantoon soveltuvien ohjelmistojen oppaita, jotta opassivusto tukisi mahdollisimman hyvin M2HZ-työpajoja. Sivustolta löytyy myös Avoin mediatuotanto -opas (Liite 1), joka kirjoitettiin Medios-projektin lopuksi. Opas on ladattavissa FLOSS Manuals -sivustolta pdf-tiedostona, kuten kaikki muutkin oppaat, ja se on julkaistu avoimella lisenssillä.

Ideologisesti läheistä sukua avoimen lähdekoodin ohjelmistoille ovat Creative Commons -lisenssit (CC). CC-lisenssit tarjoavat mahdollisuuden määritellä omien töidensä, esimerkiksi musiikin, tekijänoikeuksia uudelleen. Henkinen tekijänoikeus säilyy luonnollisesti aina tekijällä, mutta CC-lisenssin avulla tekijä voi sallia oman teoksensa käyttämisen muiden töiden osana ilman tekijänoikeusmaksuja ja erillistä lupaa. (Liang 2004, 77–78, 81.) Videotuotannossa tämä on keskeistä ennen muuta musiikin käytön kannalta, sillä käytännössä yksittäisen ohjelmantekijän on mahdotonta saada tarvittavia lupia musiikin käyttöön tai maksaa Teosto- ja Gramex-maksuja. CC-lisenssillä voi musiikin lisäksi julkaista esimerkiksi tekstejä, kuvia tai videoaineistoa, joita on yhtäläillä mahdollista käyttää uudelleen videotuotannossa. Tällainen työskentelytapa vaatii avoimuutta tukevia julkaisukäytäntöjä ja -alustoja, joista materiaalin lataaminen omaan käyttöön on mahdollista. Esimerkiksi www.ccmixer.org, www.freesound.org, www.jamendo.com ja www.internetarchive.org ovat tähän tarkoitukseen kehitettyjä palveluita. Avoimet lisenssit ja töiden antaminen yhteiseen käyttöön sopivat hyvin yhteisömedian avoimuuspyrkimysten tueksi.

Teknisten ratkaisujen lisäksi kevyt tuotantotapa ulottuu myös ohjelmien suunnitteluun ja koko tuotantoprosessin hallintaan. Sisällön kannalta keveys ei tarkoita heppoisuutta tai pinnallisuutta vaan sitä, että ihmiset etsivät ohjelmiensa aiheet läheltä ja oman aidon kiinnostuksensa kautta. Ihmisten asiantuntijuus oman elämänpiirin ja arjen suhteen on syvällistä, jos se esitetään kiinnostavasti ja ymmärrettävästi. Tekijöiden innostus ja kiinnostus näkyvät niin ikään sisältöjen laadussa. Nykyaikaisen kevyen kamera- ja äänityskaluston kanssa pääsee liikkuman jalan, pyörällä tai julkisilla liikennevälineillä, eikä ohjelman tekemiseen tarvita valtavaa tuotantoryhmää. Oma tekeminen kannattaa myös suhteuttaa käytettävissä olevaan aikaan, jotta kuvattu materiaali ei jää kuukausiksi leikkauspöydälle, jolloin julkaisukynnys kohoaa usein turhan korkealle.

4 Uutisia Kontulasta

Ohjasin syksyllä 2010 Helsingin Kontulassa Kaupunkireportterit-työpajan, joka kokoon-tui loka-joulukuussa yhteensä kahdeksan kertaa kuuden reportterin voimin. Yksi koontuminen kesti keskimäärin kaksi tuntia. Maksimissaan osallistujia olisi mahtunut kymmenen. Osallistajat tekivät syksyn aikana yhteensä neljä lyhyttä ohjelmaa, jotka käsittelivät asukkaiden kannalta ajankohtaisia asioita, paikallisia ihmisiä ja heidän kokemuksiaan lähiympäristöstä. Ohjelmat julkaistiin osana M2HZ:n ohjelmistoa verkossa osoitteessa www.m2hz.net/ohjelmat/kaupunkireportterit sekä kaapelikanavalla. Alla kuvattavat työpajan vaiheet käytiin läpi syksyn aikana, mutta tiettyihin asioihin palattiin useamman kerran, kuten esimerkiksi leikkausohjelman opetteluun. Tekemäni jaottelun tarkoitus on kuvata työpajan sisältö, ennemminkin kuin tarkka aikataulu ja toteutus.

4.1 Ihmiset, aika ja paikka

Työpajoja mietittäessä on keskeistä määritellä, keille työpaja on tarkoitettu ja mistä osallistujat löytyvät. M2HZ:n Kaupunkireportterit-paja on suunnattu eri kaupunginosien asukkaille, eli kohderyhmä on hyvin laaja. Osallistujat löytyivät Kontulan Symppiksen kautta. Symppis on päivisin auki oleva maksuton ja avoin tila, jossa erilaisista sosiaalisista ongelmista kuten asunnottomuudesta, päihderiippuvaisuudesta ja yksinäisyydestä kärsivät pienituloiset ihmiset voivat viettää aikaa, harrastaa ja saada erilaista apua arkeen. Työpajaan osallistui Symppikseen työllistettyjä henkilöitä sekä asiakkaita, joista

suurin osa asui Kontulassa ja loput viettivät muuten paljon aikaa alueella. Osallistujia yhdistivät näin ollen paikan lisäksi Symppiksen toiminta ja sen mukana syntyneet sosiaaliset suhteet. On tärkeää, että ihmiset kokevat kuuluvansa työpajaryhmään ja että he haluavat työskennellä yhdessä pidemmän ajanjakson. Jos osallistujat ovat täysin vieraita toisilleen, täytyy tutustumiseen ja ryhmäytymiseen varata aikaa. Yhteenkuuluvaisuuden tai yhteisyyden tunteeseen vaikuttaa saman asuinalueen lisäksi jaetut intressit, sosiaalinen asema, ikä tai muu vastaava tekijä (Jankowski 2002, 35–37). Yhteistyö Symppiksen kanssa toimi Kontulan tapauksessa hyvin ja eri työpajoista saamani kokemuksen mukaan osallistujaryhmät löytyvät helpoiten juuri suorien kontaktien kautta. Kaupunkireportterit-pajoissa esimerkiksi kaupunginosayhdistykset ovat hyvä kanava työpajakutsun levittämiseen. Yleinen ilmoittelu esimerkiksi nettisivuilla tai julisteilla ilmoitustauluilla ei näytä tuottavan yhtä hyvää tulosta.

Tehokkain tapa vetää työpaja on löytää sille aika ja paikka, jotka sopivat mahdollisimman saumattomasti osallistujien arkeen. Kontulassa kokoontumiset sijoittuivat vaihtelevasti klo 9-16 välille, jolloin ne lomittuivat osallistujien päivärytmeihin ja he pystyivät sitoutumaan toimintaan verrattain hyvin. Kokoontumisaikoja pyrittiin löytämään osallistujien toiveiden mukaisesti, mikä vaatii myös ohjaajalta joustavuutta. Usein varsinkin pidempikestoiseen työpajaan osallistumisen kynnyksenä ovat ajan puute tai aikataululliset hankaluudet. Monissa tapauksissa työpajat sijoittuvat myös iltoihin ja viikonloppuihin, sillä silloin ihmisillä on enemmän aikaa osallistua.

Toisena yhteistyötahona ja työpajatilana toimi Symppiksen vieressä oleva Kontupiste, joka on Helsingin kaupungin kulttuurikeskuksen ylläpitämä asukkaille tarkoitettu alueellinen tietotekniikka- ja kulttuurikeskus. Sieltä löytyvät hyvät tilat pienryhmätyöskentelylle ja videotykki, joka on hyödyllinen apuväline työpajoissa. Kontupiste on varustettu ainoastaan avoimen lähdekoodin Linux-päätteillä, ja sieltä löytyy myös editoimiseen sopiva kone. Työpajassa käytettiin M2HZ:n kevyitä miniDV-kameroita, mikrofoneja ja jalustoja. Kontupiste oli kaikille osallistujille entuudestaan tuttu paikka ja sieltä käsin kuvausten toteuttaminen oli vaivatonta. On oleellista, että osallistujien on helppo tulla niin fyysisesti kuin henkisesti työpajaan. M2HZ:n työpajat ovat pääsääntöisesti ilmaisia osallistujille, mikä madaltaa osallistumiskynnystä.

4.2 Ohjelman ideointi

Työpajan ohjaaminen perustuu mitä enimmäisessä määrin keskusteluun, vuorovaikutukseen ja kuuntelemiseen. Pääosassa ovat ihmisten omat kokemukset ja mielipiteet. Varsinkin ohjelmien ideointivaihe on avoin prosessi ja kaikilla on oikeus kommentoida keskusteluun nousseita asioita. On erityisen tärkeää että työpajan ohjaajalla on kyky muodostaa dialoginen suhde ryhmäläisiin ja rohkaista kaikkia osallistumaan. Ohjaajan rooli on ennen muuta tarjota mahdollisuus uusien asioiden kohtaamiseen sekä olla valmis oppimaan myös itse. Ihmisten asiantuntemusta omasta elämästä tulee kunnioittaa ja ohjaajan ammattitaito rakentuu kyvystä luoda oppimista tukeva ilmapiiri.

Ohjelmaideat ja näkökulmat muotoutuvat osallistujien kiinnostuksenkohteista ja tarpeista käsin. Ohjelma-aiheita ei määritelty etukäteen muuten kuin paikallisuuden näkökulmasta: ohjelmat kertovat Kontulan ja sen lähialueiden ilmiöistä ja ihmisistä. Kaikki osallistujat ehdottivat itseään kiinnostavia aiheita ja niistä keskusteltiin yhdessä sekä mietittiin, minkälaisia näkökulmia aiheista halutaan tuoda esiin. On tärkeää saada kristallisoitua ja rajattua ohjelmaideat ennen kuvauksia. Aiheen ideoinnin rinnalla on hyvä pitää mielessä ohjelman muoto, eli onko kyseessä esimerkiksi reportaasi vai henkilökuva, sillä silloin osallistujille hahmottuu, minkälaisista palasista ohjelma koostuu. Hyvä keino on näyttää muutama esimerkkivideo, joiden kautta voi havainnollistaa erilaisia toteutustapoja sekä rakenteen tärkeyttä: ohjelmalla on alku, käsittelyosuus ja loppu. Käytän esimerkkeinä yleensä muissa työpajoissa syntyneitä ohjelmia, sillä ne antavat konkreettisen kuvan siitä, miltä lopputulos voi näyttää käytössä olevilla laitteilla ja ripeässä aikataulussa toteutettuna. Kontulan työpajassa syntyi reportaasi kaupungin vuokratyöväestön fuusiosta, henkilökuva kontulalaisesta luontoaktiivista, sketsi taloyhtiön pihatalkoista ja paikallisen bändin haastattelu. Ryhmä teki yhteistyönä yhden ohjelman kerrallaan ja aiheet vaihtuivat ja niitä ideoitiin pitkin syksyä.

Ideointivaiheen jälkeen siirrytään tarkempaan kuvaussuunnitteluun: mitä kuvataan, missä kuvataan ja milloin. Jos kyseessä on haastattelu, mietitään kysymyksiä ja etsitään aiheeseen liittyvää tietoa. Suunnittelun tueksi käyn läpi perusasioita kuvakoosta ja -kulmista, kompositiosta, kameran liikkeistä, haastattelun ja mahdollisten juontojen valmistelusta sekä kuvaustilanteen järjestelyistä, kuten kuvausluvista. Erityisesti kuvakokojen merkitystä kannattaa korostaa, sillä jo muutaman eri kuvakoon kuvaaminen esimerkiksi haastattelutilanteesta rikastaa kuvakerrontaa ja helpottaa leikkaamista.

Olen käytännössä huomannut, että monille on epäselvää, pitääkö kuvaukset tehdä siinä järjestyksessä kuin haluaa ne lopulliseen ohjelmaan, tai että kuvituskuvan liittäminen haastattelun päälle onnistuu leikkausvaiheessa vaivattomasti. Tällaisia perusasioita on syytä ohjeistaa selkeästi ja konkreettisten esimerkkien avulla. Lisäksi osallistujien visuaalista mielikuvitusta voi herätellä pyytämällä heitä assosioimaan aiheeseen liittyviä mielikuvia, paikkoja ja tunnelmia.

Suunnitteluvaihe on merkityksellinen kolmesta syystä. Ensinnäkin osallistujat voivat reflektoida, mikä heitä todella kiinnostaa ja miksi jokin aihe on tärkeä. Toiseksi hyvä suunnittelu helpottaa ja nopeuttaa oleellisesti kuvaus- ja leikkausvaihetta. Tämä pätee niin elokuvamaisemmissa kuin journalistisissa tai dokumentaarisisissa ohjelmissa. Kolmanneksi suunnittelemalla ohjelmaan on helppo luoda rakenne. Työpajoissa tehtävissä ohjelmissa tähdätään aina lopputuloksiin, joilla on viestinnällistä arvoa paitsi tekijöille myös katsojille, joille aihe on uusi. Ohjaajan rooli suunnitteluvaiheessa on oleellinen, sillä osallistujat eivät välttämättä osaa esittää ajatuksiaan ja ideoitaan audiovisuaaliseen muotoon sopivalla tavalla. Ohjaajan tehtävä on kehittää ideoita ja antaa välineitä audiovisuaaliseen ajatteluun.

4.3 Kuvaukset

Kun kuvaukset on suunniteltu, haastattelut sovittu ja muut tarvittavat järjestelyt tehty, käyn vielä läpi kameran, jalustan ja mikrofonin toimintoja osallistujien kanssa. Käytännössä opetan, mistä kamera menee päälle, mihin kasetti laitetaan, mistä saa automaattisäädöt päälle, miten zoomi toimii sekä miten valkotasapainoon ja kuvan tarkkuuteen voi vaikuttaa. Mikrofonin suhteen tärkeimmät asiat ovat sen suuntaaminen oikein, etäisyys äänilähteeseen, kuulokkeiden käyttö ja äänen tasojen merkityksen ymmärtäminen, vaikka äänitys tehdäänkin automaattisäädöillä. Painotan aina kaikkien laitteiden testaamisen tärkeyttä ennen kuvauksia. Mikrofonin laatuun kannattaa panostaa, sillä hyvä ääni antaa ohjelmalle uskottavuutta ja parantaa laatua. Kontulassa käytimme haastatteluissa niin sanottua kapulamikrofonia sekä yhdessä ohjelmassa suuntaavaa haulikkomikrofonia.

Opettaminen ja oppiminen jatkuvat aina itse kuvaustilanteessa käytännön harjoituksen kautta. Olin läsnä kaikissa Kontulassa tehdyissä neljän ohjelman kuvauksissa ja annoin

vinkkejä, mutta osallistujat käyttivät itse kameraa ja mikrofonia sekä toimivat haastattelijoina. Kuvauspaikalla arvioimme mm. valon vaikutusta kuvaan sekä paikan taustääniä. Kuvaamisen voi aloittaa automaattisäädöillä, sillä monille teknologian kanssa työskentely ylipäänsä voi olla jännittävää tai pelottavaa. Useamman kerran olen kuullut työpajaan osallistuneen henkilön pelkäävän, että kamera tai tietokone *räjähtää* jos painaa väärää nappia. On siis tärkeää riisua ylimääräiset tekniikkaan liittyvät ennakkoluulot ja mystisyys. Tietojaan kuvasta ja äänestä voi syventää vähitellen kun on ensiksi päässyt alkuun. Kontulassa osallistujien tiedot ja taidot videon tekemisestä olivat hyvin vaihtelevat. Muutamat olivat tehneet useita omia videoita ja julkaisseet niitä, toisille videokamera ja leikkausohjelma olivat täysin uusia tuttavuuksia.

Työpajassa kuvauksiin on hyvä varata riittävästi aikaa, jotta asioita voidaan kerrata ja testata kiireettä vielä kuvauspaikalla. On tärkeää, että työpajan ohjaaja pystyy suhteuttamaan tarjoamansa tiedon osallistujien lähtötaitoihin ja arvioimaan, kuinka paljon ohjeita osallistujat pystyvät omaksumaan missäkin hetkessä. Kaikkea ei tarvitse tai voi-kaan kertoa yhdellä kertaa. Lisäksi ohjaajan on kyettävä ilmaisemaan itseään yleistajuisella kielellä, sillä media-alan sanasto sisältää huomattavan määrän ammattislangia. Työpajan ohjaajan kannalta kuvaustilanteet ovat haastavia mutta hyvin palkitsevia opetustilanteita.

4.4 Leikkaus ja jälkityöstö

Kuvaukset johtavat luonnollisesti leikkausvaiheeseen, joka on poikkeuksetta osallistujille avartava ja opettava kokemus. Kontulassa käytimme Kontupisteen konetta ja OpenShot-nimistä leikkausohjelmaa. M2HZ:lla on työpajoja varten myös kaksi kannettavaa leikkausasemaa. Leikkauspöydällä on helppo havainnollistaa, kuinka samasta materiaalista voi luoda hyvin monenlaisia viestejä. Leikkaaminen myös opettaa tehokkaasti kuvaamista, sillä leikatessa on helppo havaita, mitä olisi pitänyt kuvata toisin tai lisää. Osallistujat vaihtoivat vuoroja työpajan kuluessa niin kameran edessä, takana kuin leikkauskoneen ääressä. On tärkeää kannustaa kaikkia kokeilemaan eri työvaiheita itse, sillä pelkästään sivusta seuraamalla oppiminen jää hyvin pintapuoliseksi. Koko ryhmän aktiivinen osallistuminen vahvistaa myös yhdessä tekemisen tunnetta ja luo tasa-arvoa ryhmän eri jäsenten välille.

Vaikka leikkaaminen on verrattain työlästä ja aikaa vievää varsinkin kokemattomille tekijöille, on se videotuotannossa hyvin ratkaiseva vaihe. Kun ihmiset saavat itse vaikuttaa leikkausratkaisuihin, he säilyttävät määräysvallan sisältöön loppuun asti (vrt. Lourenco 2007, 97). Työpajan ohjaajana pyrin tuomaan esiin mielestäni toimivia ja vakiintuneita leikkauskäytäntöjä, mutta varon liikaa määrittelemästä, miltä lopputuloksen tulee näyttää tai kuulostaa. Leikkaamisprosessi on usein osallistujille teknisesti haastavin osa työpajaa, sillä se vaatii verrattain hyviä tietokoneen käyttötaitoja ja kynnys aloittaa ja viedä leikkausprosessi läpi on huomattavasti korkeampi kuin kuvaamisessa. Ohjaajan on hyvä käyttää aikaa leikkausohjelman toimintalogiikan selittämiseen, sillä se auttaa osallistujia ymmärtämään ohjelman eri toimintojen merkityksen. Aloitan yleensä leikkausopetuksen vakuuttamalla, että kuvattua materiaalia ei saa leikkausohjelmalla mitenkään lopullisesti tuhottua, vaikka tekisi mitä virheklippauksia. Tämä mataltaa osallistujien kynnystä ryhtyä kokeilemaan ohjelman käyttöä.

Keskeinen osa-alue leikkaamisessa ja ohjelman koostamisessa ovat verkosta löytyvät videon tekoon sopivat avoimet resurssit, kuten musiikki. Creative Commons -lisensioitua musiikkia on käytetty työpajoissa paljon. Kaikesta käytetystä musiikista ja muusta materiaalista on kuitenkin mainittava tekijän nimi, teoksen nimi ja lisenssi lopputeksteissä. Toisen luomaa työtä tulee myös kunnioittaa ja käyttää reilussa hengessä (Liang 2004, 81). Työpajassa opetellaan lisäämään edellä mainitut tiedot sekä muut tekijätiedot ja tekstigrafiikat ohjelmaan. Alku- ja lopputekstit tuovat heti pieneenkin ohjelmaan ryhtiä ja tarjoavat lisätietoa katsojille. Koska työpajoissa tehtävät ohjelmat julkaistaan verkon lisäksi kaapelitelevisiossa, on oleellista sisällyttää kaikki tarvittavat tiedot itse ohjelmaan. Perinteisessä televisiojaketelussa ei ole mahdollisuutta verkon tapaan lisätä täydentäviä kuvauksia ohjelman yhteyteen esimerkiksi linkkinä tai tekstinä. Verkojulkaisua varten taas tulee huomioida, ettei tekstigrafiikkaa ole liikaa ja ettei se ole liian pienikokoista, jolloin sitä on vaikea lukea pieneltä ruudulta.

Avoimen lähdekoodin leikkausohjelmien käyttöön liittyy tietty ristiriita juuri niiden käytettävyyden kannalta. Vaikka avoimet ohjelmat ovat monipuolisia ja sisältävät enemmän toimintoja kuin esimerkiksi Windowsin Movie Maker tai Live tai Applen iMovie, ne toimivat hieman epävakaammin ja ovat joiltain osin monimutkaisempia käyttää kuin kaupalliset versiot. Avoimen puolen ohjelmat vaativat myös Linux-käyttäjärjestelmän, jota kovin monella ei ole käytössä, eli harvalla on mahdollisuus ladata leikkausohjelmia

esimerkiksi kotikoneelleen suoraan työpajan jälkeen. Kontulassa tilanne on otollinen, sillä Kontupisteen Linux-leikkauskone on paikallisten asukkaiden käytössä myös työpajan jälkeen ja sen käytön opettaminen on hyvin perusteltua. Avoimen lähdekoodin ohjelmat edustavat avointa ja yhteisöllistä tuotantokulttuuria parhaalla mahdollisella tavalla ja ainoastaan niitä käyttämällä ja opettamalla niiden käyttö yleistyy.

4.5 Julkaisu ja levitys

Oman ohjelman näkeminen valmiina sekä palautteen antaminen ja saaminen ovat aina palkitsevia ja opettavaisia tilanteita. Työpajan viimeisellä kerralla on hyvä järjestää pienimuotoinen ensi-ilta valmiiden ohjelmien katselua ja niistä keskustelua varten. Tekijät tuntevat ylpeyttä tehdystä työstä ja näkevät onnistuneet ratkaisut ja petraamista vaativat kohdat. Työpajoissa tehtyihin ohjelmiin jää aina hiomisen varaa, sillä aikataulu on tiukka, mutta tämä on uskoakseni oppimista vahvistava tekijä. Yhteisötelevisiossa julkaisukynnyksen tulee olla riittävän matala, jolloin aloittelevatkin tekijät saavat ohjelmansa esille ja sitä kautta motivaatiota kehittää taitojaan lisää. Työpajan päätteeksi on lisäksi hyvä varmistaa, että osallistujat saavat omat työnsä halutessaan muistitikulle tai DVD:lle.

Verkkojulkaisua varten on erityisen tärkeää luoda ohjelmista kattava metadata, joka sisältää tekijätietojen ja ohjelman nimen lisäksi, genreä ja sisältöä kuvaavia termejä, paikkatietoja, keston ja julkaisuajankohdan. Nämä tiedot helpottavat ohjelman jäsentämistä osana kanavan ohjelmistoa ja sen löytymistä verkosta monilla eri hakuehdoilla. Työpajan ohjaajana hoidan yhteistyössä muiden M2HZ:n työntekijöiden kanssa ohjelmien julkaisun verkossa ja konvertoin ohjelmat kaapelitelevisioesitystä varten, mutta prosessin ymmärtäminen on hyödyllistä myös työpajaan osallistuville, jotta he osaavat jatkossa julkaista omia videoitaan itsenäisesti eri palveluissa. Ohjelmien tekijät saavat itse määritellä, mihin he ohjelmaa haluavat käyttää ja missä sitä levittää. Tekijänoikeudet säilyvät tekijöillä ja M2HZ saa oikeuden esittää ohjelmia sekä käyttää niitä kanavan viestinnässä. Työpajaan osallistuneet voivat upottaa ohjelmansa esimerkiksi omille kotisivuilleen tai ladata sen muihin videopalveluihin, jakaa ohjelman linkkiä sosiaalisessa mediassa, mahdollistaa sen jatkokäytön muille tekijöille esimerkiksi cc-lisenssillä tai järjestää oman näytännön vaikka naapureille.

5 Työpajat yhteisötelevisiossa: arvio ja kehitysideoita

Työpajojen vaikutusta ja roolia yhteisötelevisiön toiminnan osana voi arvioida usealta kantilta. Käytännön järjestelyiden ja ohjaamistyön lisäksi työpajatoiminta tulee suhteuttaa yhteisömedian toiminnan muihin tavoitteisiin kuten pyrkimykseen tukea osallistumista, avoimuutta, kansalaisvaikuttamista, mediademokratiaa sekä paikallisyhteisöä ja -identiteettiä.

5.1 Valtaistuminen ja uusien taitojen oppiminen

Brittiläisen ihmisten osallistumista kartoittavan tutkimuksen mukaan osallistumista yleisesti ottaen luonnehtii muutama yhteinen tekijä: vapaaehtoisuus, toiminnallisuus, yhteisöllisyys tai yhteisesti jaettava ja tarkoituksenmukainen. Samaisen tutkimuksen mukaan osallistujien motivaation säilymistä ja sitoutumista toimintaan voidaan tukea esimerkiksi tarjoamalla hyvät resurssit, kuten kokoontumistilat, tarvittavat materiaalit ja laitteet, sekä tuomalla toiminta lähelle osallistujia. On myös tärkeää, että kaikki tapaamiset on suunniteltu hyvin ja niissä saadaan aikaan sovitut asiat. Löysästi tai huonosti vedetyt kokoukset ja muut tapaamiset ovat omiaan laskemaan ihmisten innokkuutta jatkaa osallistumista. (Brodie, Ellie ym. 2011, 3.) Kontulan työpajassa nämä osallistumista tukevat tekijät mielestäni täyttyivät kiitettävästi.

Osallistuminen vaikuttaa ennen muuta yksilöön, esimerkiksi tarjoaa uusia taitoja ja kontakteja sekä vahvistaa itsetuottamusta ja tuottaa tyydytystä. Kokemus voi olla yksilölle eri tasoin valtaistava tai voimaannuttava ja tarjota yksilölle uudenlaista sisältöä arkielämään. (Mt. 3.) Yksi konkreettinen taito, jota yhteisötelevisiön työpajatoiminta tarjoaa, on medialukutaito. Medialukutaitoa kysytään yhteiskunnassa yhä enemmän. Media- ja tietokonevälitteinen arkemme sekä globaali markkinavetoinen politiikka ja kulttuuri vaativat kansalaisilta monenlaisia taitoja etsiä ja arvioida kriittisesti informaatiota, ilmaista omia mielipiteitään eri medioilla ja ylipäänsä osallistua yhteisten asioiden hoitoon. Median tekeminen vahvistaa ymmärrystä median toimintatavoista ja mediasisältöjen kriittistä tulkintakykyä sekä opettaa käytännön teknisiä taitoja.

Yhteisömedian työpajatoimintaa voidaan suunnata tietoisesti sellaisille ryhmille, joilla on heikommat mahdollisuudet päästä käsiksi mediateknologiaan ja ylipäänsä saada viestinsä kuuluville. Yhteiskuntaan on syntynyt syvenevä jako niihin, joilla on sekä tek-

nisten fasilitteettien puolesta että taidollisesti ja tiedollisesti mahdollisuus käyttää informaatio- ja mediateknologiaa, sekä toisaalta niihin, joilla näitä mahdollisuuksia ei ole juuri ollenkaan. Jakavia tekijöitä ovat sosiaalinen asema ja koulutustaso, mutta myös sukupuoli ja ikä. Samat tekijät vaikuttavat myös ihmisten käsitykseen omista kyvyistä osallistua julkiseen keskusteluun. (Kellner 2002, 90–92, 99; Günnel 2002, 342–343) Yhteisömediatyöpajat vastaavat osaltaan tähän yhteiskunnalliseen tarpeeseen opettaa medialukutaitoa sekä media- ja informaatioteknologian käyttötaitoja uusille ryhmille virallisen koulutusjärjestelmän rinnalla osana kansalaisyhteiskunnan toimintaa (Vrt. Tarkka ym. 2005, 57).

5.2 Aktiivinen kansalainen ja kansalaisvaikuttaminen

Kaupunkireportterit-pajassa syntyneistä ohjelmista yksi käsittelee syksyllä 2010 asukkaita puhuttanutta kysymystä kaupungin vuokra-asuntoyhtiöiden fuusioimisesta yhdeksi isoksi yhtiöksi. Kontulassa on paljon kaupungin vuokra-asuntoja, joissa on halvemmat vuokrat kuin esimerkiksi juuri rakennetuissa asunnoissa uusilla asuinalueilla. Asukkaat eri puolilla Helsinkiä vastustivat fuusiota, sillä he pelkäsivät fuusion myötä tapahtuvan asuin-, ylläpito- ja korjauskustannusten tasaamisen kaikkien kaupungin vuokra-asuntojen kesken nostavan Kontulan ja muiden halvempien alueiden vuokria. Toisaalta fuusio tarkoittaa myös huoltoyhtiöiden yhdistämistä eli kiinteistöjen huolto siirtyy merkittävästi kauemmaksi asukkaista jolloin alueellinen tuntemus kiinteistöjen kunnosta ja asukkaista on vaarassa kadota. Kolmanneksi iso yhtiö saattaa heikentää asukasdemokratiaa ja hankaloittaa osallistumista päätöksentekoon.

Kontulan kaupunkireportterit halusivat tarttua aiheeseen ja tekivät siitä reportaasin. Ohjelmassa haastatellaan asukasaktiivia, joka oli mukana keräämässä fuusiota vastustavaa adressia sekä piti yhteyttä päättäjiin. Lisäksi ohjelman alussa on tekijöiden kirjoittama ja lukema voice over -juonto, joka taustoittaa ohjelmaa sekä oivaltava haastattelun kuvitus, joka rinnastaa Kontulan vuokratilat uusiin Arabianrannan taloihin. Ohjelma julkaistiin lokakuussa 2010, ja lisäksi se uusittiin kaapelitelevisiossa ennen kaupunginvaltuuston suoraa lähetystä, jossa asiasta päätettiin. Helsingin kaupunki lähettää Stadi.TV:n kautta suorana lähetyksenä kaikki valtuuston istunnot. Vaikka valtuuston päätös johti fuusion hyväksymiseen, oli ohjelma positiivinen esimerkki asukkaiden itse rakentamasta viestistä heille tärkeästä asiasta, joka potentiaalisesti tavoitti

M2HZ:n ja Stadi.TV:n kautta muita kaupunkilaisia sekä päättäjiä. Yhteisötelevisiion toiminnan, myös työpajojen, keskiössä tulee olla ihmisten halu tehdä itse ja aktivoitua tietyn teeman ympärillä sekä tämän innostuksen tukeminen ja kanavoiminen.

Yhteisömedian, kuten minkä tahansa muun median, tarkoitus on ottaa kantaa ympäröivään yhteiskuntaan ja nostaa esiin erilaisia kysymyksiä ja näkökulmia. Yhteisömedian teoriaan läheisesti liittyvän osallistuvan ja deliberatiivisen demokratiakäsityksen ytimessä on avoin julkinen keskustelu, joka ohjaa päätöksentekoa. Myös kansalaisilla tulisi olla mahdollisuus asettaa yhteisen keskustelun agenda hallinnollisten tahojen ja valtiomedian ohella. (Stein 2002, 124–126, 132–133.) Kansalaisten ei kuitenkaan ole täysin yksinkertaista päästä tasapuolisesti mukaan tähän keskusteluun ja yksi syy on heikko vaikuttamistaito ja toisaalta tarjolla olevien vaikuttamiskanavien puute (Tarkka ym. 2005, 11, 55–56). Toimiva demokratia vaatii osallisuutta ja osallistumista ts. aktiivisia kansalaisia. Vasta kun ihminen tuntee osallisuutta jossakin ryhmässä, hänellä on mahdollisuus aktivoitua yhteisten asioiden hoidossa. Aktiivinen kansalaisuus vaatii tiettyjä taitoja, tietoja ja arvoja, jotka ovat kulttuurisidonnaisia ja joiden omaksuminen on jatkuva prosessi. (Niemelä 2009, 278–279; Kangaspunta 2006, 151–152.) Televisio- tai laajemmin mediatuotantoon osallistuminen voi tarjota välineitä tähän prosessiin. Suomalaisessa yhteiskunnassa on edelleen paljon tehtävää juuri aktiivisen kansalaisuuden tukemisessa, sillä historiallisesta kehityksestä johtuen maassa on vahva auktoriteetti- ja virkamiesusko, joka sitoo valtaa ennen muuta henkilöihin ja instituutioihin eikä osoita luottamusta kansalaisten tietoihin ja taitoihin. (Niemelä 2009, 280–281; Tarkka ym. 2005, 55.)

Yhteisötelevisiion työpajatoiminnan kannalta tämä tarkoittaa, että uusien asioiden oppiminen tulee aina rakentaa suhteessa yhteiskunnalliseen todellisuuteen, jotta osallistujilla on mahdollisuus hyödyntää oppimiaan taitoja tehokkaasti myös jatkossa (Kellner 2002, 93–94; Hannula 2009, 358–359). Työpajoissa kannattaa tarttua suoraan osallistujien arjessa vaikuttaviin kysymyksiin mieluummin kuin kuvitella tai keksiä aiheita, joista omia ohjelmia tehdään. Lisäksi mahdollisuus julkaista ja esittää ohjelmia eri yhteyksissä, useilla jakelukanavilla ja osana suurempaa kokonaisuutta on merkityksellinen juuri sen takia, että viestit tavoittavat ainakin potentiaalisesti monia erilaisia katsojia. Jos työn tulokset jäävät vain oman pienen yhteisön sisälle, toiminnalla on vaara jäädä puuhailuksi, joka ei keskustele tekijäyhteisön ulkopuolisen todellisuuden kanssa (Han-

nula 2009, 356–367). Edellä esitetyt ajatukset yhdistävät yhteisömedian työpajatoiminnan läheisesti erilaisiin sivistyspedagogian teorioihin ja kriittisen yhteisötyön menetelmiin, joiden kenttä sinänsä on hyvin laaja ja hajanainen. Yhteistä kuitenkin on ajatus yhteisöjen kanssa tehtävän työn, kansalaisuuden ja demokratian toimivuuden yhteydestä. (esim. Hannula 2009.)

Kansalaisten vaikuttamismahdollisuuksien lisäämisestä puhuttaessa on kuitenkin muistettava tietty kriittisyys, sillä muutoksen aikaan saaminen on aina aikaa vievä ja haastava prosessi, joka ei tapahdu yhden työpajan aikana. Vaikuttamisen tuloksellisuuteen liittyy useita tekijöitä kuten toiminnan oikea-aikaisuus suhteessa päätöksentekoon sekä toiminnan suuntaaminen oikeille tahoille. Yhteisötelevisio, joka tuo samaan keskusteluyhteyteen esimerkiksi hallinnon edustajat ja kansalaiset, on kuitenkin konkreettinen avaus monisuuntaisen ja tasa-arvoisen vaikutuskanavan luomiseksi. Paikallinen yhteisötelevisio voi olla kommunikaatiokanava juuri paikallishallinnon ja kaupunkilaisten välillä tai kansalaisryhmien kesken (Vrt. Local Media Action Plan 2011, 10; Tarkka ym. 2005, 56). Näin toimiessaan media liikuttaa ja mobilisoi joukkoja, eikä luo eroa lähettäjän ja passiivisen vastaanottajan välille. Paikallinen yhteisömedia voisi tukea vaikuttamispyrkimyksiä myös esimerkiksi kutsumalla päättäjiä katsomaan asukkaiden ohjelmia ja järjestämällä samalla aiheeseen liittyvän keskustelutilaisuuden. Yksi hyvä esimerkki tämänkaltaisesta toiminnasta on Kaupunkimetsäliikkeestä, joka teki yhteistyössä M2HZ:n kanssa ohjelmasarjan Helsingin kaupunkimetsien suojelemiseksi vuonna 2008–2009. Vuosaarelaiset aktiivit näyttivät ohjelmansa vieraillessaan päättäjien luona ja lopulta voittivat taistelun Mustavuoren metsäalueesta.

5.3 Paikallisidentiteetin ja -yhteisön vahvistaminen

Kaupunkireportterit-työpajat on tarkoitettu tietyn kaupunginosan asukkaille, joiden ei tarvitse tuntea toisiaan etukäteen. Lähtökohtana on, että yhteinen asuin- ja elinympäristö tuottavat yhteisiä aiheita ja mielenkiinnonkohteita. Yhtenä tavoitteena on tukea paikallisyhteisöä ja -identiteettiä. Yhteisö ja yhteisöllisyys ovat kuitenkin käsitteinä hyvin epämääräisiä ja latautuvat helposti varauksettoman positiivisesti. Työpajatoiminnan kannalta oleellista on, että se luo ja tukee toiminnallista paikallisyhteisöä eli yhteisön jäsenet kohtaavat toisiaan kasvokkain, toimivat yhteisen päämäärän saavuttamiseksi

sekä säilyttävät päätösvallan ryhmän sisällä. (ks. Stein 2002, 132; Kangaspunta 2006, 77, 87–91.)

Paikallisesti tuotettu kulttuuri, erilaiset tapahtumat ja tarjolla olevat palvelut ja aktiviteetit vaikuttavat ihmisten viihtymiseen ja sitoutumiseen oman asuinalueen tai kaupunginosan kehittämiseen. Esimerkiksi Helsingin kaupunki on panostanut useita vuosia lähiöiden vetovoimaisuuteen pyrkimyksenä välttää syrjäytymisen ja passiivisuuden keskittyminen tiettyihin osiin kaupunkia. Yhteisömedia ja työpajat ovat yksi väline kommunikaation rakentamiseen alueen asukkaiden välille sekä asukkailta muille kaupunkilaisille. Video-ohjelmiin tallentuu myös paljon sellaista materiaalia, joka on arvokasta tuleville asukkaille. On hyvin mielenkiintoista nähdä omilla kotikulmilla kuvattua materiaalia esimerkiksi kymmenen vuoden takaa.

Avainkysymys median roolissa paikallisyhteisön vahvistajana on sisältöjen ja yleisön kohtaaminen, ja sitä kautta yleisön jäsenten välisen yhteisyyden tai yhtäläisyyden tunteen syntyminen, ts. kuvitteellisen yhteisön rakentuminen. Median vaikutus siihen, millaisena ihmiset oman asuinalueensa kokevat, millaista yhtäläisyyden tunnetta he kokevat suhteessa muihin alueen asukkaisiin ja millaisena he haluavat asuinympäristönsä esittää, on huomattava. (Kangaspunta 2006, 90, 114–116; TenantSpin presents 2011.)

Median ja paikallisyhteisön suhdetta voi rakentaa myös tuomalla aluetta käsittelevät mediasisällöt eri tavoin kaupunkitilaan, jolloin ihmiset tulevat törmänneeksi niihin eri tavoin ja katselukokemus poikkeaa huomattavasti kotisohvasta. Media voi luoda myös fyysiseen tilaan uusia merkityksiä. M-cult ja M2HZ ovat toteuttaneet juuri Kontuallassa erilaisia julkisessa tilassa tapahtuvia näytäntöjä ja mediataideteoksia, tosin ei Kaupunkireportterit-pajan yhteydessä. Yksi inspiroiva esimerkki löytyy Brasilian Rio de Janeirosta, jossa katutelevisioprojektit järjestivät slummialueilla asukkaiden tekemien tv-ohjelmien katselutilaisuuksia yhden televisiovastaanottimen, kovaäänisten ja VHS-nauhurin avulla. Kaikki ohikulkijat kutsuttiin katsomaan ohjelmia, ja osasta tilaisuuksia muodostui torikokoushenkisiä kokouksia, joissa oli mahdollisuus keskustella paikallisyhteisön kesken ajankohtaisista asioista. (Lourenco 2008, 91–95.) Television ei tarvitse tarkoittaa pelkkää laatikkoa kotona vaan sen ilmeneminen ja läsnäolo ihmisten arjessa voivat olla huomattavasti laajemmin miellettyjä.

5.4 Työpajan jälkeen?

Koska M2HZ on säännöllisesti ohjelmaa julkaiseva kanava eikä yksittäisille työpajoille perustuva projekti, on yksi tavoite saada työpajaan osallistuneet henkilöt ja ryhmät jatkamaan ohjelmien tekoa ja kiinnostumaan paikallisen yhteisömedian mahdollisuuksista itseilmaisun, kommunikaation ja vaikuttamisen kanavana. Alkuperäisenä ajatuksena sekä Avoin media - että Kaupunkireportterit-pajoissa on ollut, että työpajoihin osallistuneet jatkaisivat omien ohjelmiansa kehittämistä ja tekemistä M2HZ:lle, mutta käytännössä näin ei kuitenkaan ole käynyt. Vaikka työpajoista saatu palaute on ollut erittäin positiivista ja ihmiset ovat motivoituneita jatkamaan tekemistä, oman ohjelman tuottaminen ilman ohjausta on haastavaa: kuinka löytää aikaa, tarvittavat ihmiset ja kalusto. Kanava voi tukea tätä esimerkiksi antamalla tekijöille käyttöön kameroita ja leikkausyksiköitä sekä tarjoamalla lisäapua, mahdollisesti myös jatkoa työpajaan erilaisen vapaamuotoisempien opetus- ja konsultaatiotapaamisten kautta. Kuvaus- ja leikkaukskaluston suhteen kanavan kannattaa tehdä yhteistyötä Kontupisteen kaltaisten paikallisten toimijoiden kanssa, joista löytyvä laitteisto on käytettävissä myös työpajan jälkeen. Joka tapauksessa on erittäin tärkeää säilyttää yhteys työpajoissa käyneisiin ihmisiin ja aktiivisesti kannustaa heitä itse tekemiseen. Kanavan on oltava helposti lähestyttävä myös työpajojen ulkopuolella.

Toinen kysymys liittyy yhteisötelevisiion marginaaliseen asemaan mediakentässä. M2HZ tai Stadi.TV eivät ole laajasti tunnettuja tai seurattuja medioita. Jos ja kun ihmiset tekevät omia ohjelmiaan työpajan jälkeen he saattavat julkaista ne mieluummin YouTube:ssa tai Vimeossa, sillä siellä ovat myös yleisöt. Tämä on iso kysymys yhteisötelevisiolle yleensäkin. Vasta kun ihmiset näkevät, että heidän tekemisensä saavat vastakaikua ja katsojia ja että ohjelmat noteerataan, motivaatio kohoaa. Yhteisötelevisiion organisaatiossa ja resurssien suuntaamisessa tämä tulisi huomioida eli työtä kanavan sisältökokonaisuuksien toimittamiseen ja esittämiseen eri jakelukanavilla, markkinointiin, viestintään, näkyvyyteen ja toiminnan jatkuvuuteen on panostettava, vaikka kyseessä on epäkaupallinen ja kansalaislähtöinen media.

6 Yhteenveto

Jotta työpajat saadaan toimimaan säännöllisesti ja osana yhteisötelevisiion muuta toimintaa, tulee vähintään yhden työntekijän keskittyä pääsääntöisesti työpajatoiminnan pyörittämiseen, kanavan toimintavolyymista riippuen. Itse työpajoissa olisi hyvä olla käytettävissä kaksi ohjaajaa erityisesti silloin jos useampi ryhmä tekee leikkausta yhtä aikaa. Kymmenen osallistujaa on yhteen työpajaan sopiva määrä ja työskentely kannattaa toteuttaa kahden viiva neljän hengen pienryhmissä, sillä silloin kaikki pääsevät tekemään ja oppimaan.

Osallistumiskynnystä voi madaltaa esimerkiksi viemällä työpajat lähelle osallistujia ja tarjoamalla riittävän helppokäyttöiset laitteet. Opetuksen on lähdettävä perusteista ja teknisten yksityiskohtien sijaan painotus tulisi olla ihmisten kiinnostuksenkohteiden ja ideoiden kuuntelemisessa ja yhdessä tekemisessä. Ohjaajalta vaaditaan herkistymistä osallistujien tapaan ajatella ja hahmottaa asioita. Yksi haastavimmista vaiheista työpajassa on saada osallistujien ideat kääntymään audiovisuaaliseen kerrontaan sopiviksi. Ohjelmien on koostuttava tarpeeksi yksinkertaisista elementeistä, jotka on helppo toteuttaa. Käytännön tekemisen kautta osallistujat harjaantuvat ymmärtämään erilaisia kuvakerronnan sääntöjä ja tuotantoprosessin hallintaa.

Työpajojen teknisiä ratkaisuja, kuten leikkausohjelman valintaa, mietittäessä on oleellista huomioida osallistujien mahdollisuudet hyödyntää oppimiaan taitoja jatkossa. Toisaalta työpajoissa käytettävät kalusto ja ohjelmistot sekä muut toimintatavat on vakioitava tietyllä tasolla, sillä jokaisen osallistujan erityistarpeita on mahdoton täyttää. Opettaminen sujuu huomattavasti jouhevammin, jos työpajoissa käytetään samaa leikkausohjelmaa ja jos laiteympäristö on ohjaajalle tuttu. Työpajan tärkein anti on käydä läpi video-ohjelman tekoprosessi, jota osallistujat voivat jatkossa hioa ja harjoitella niillä välineillä, joihin heillä on helpoin pääsy. Avoimen lähdekoodin ohjelmistot ovat yksi hyvä ja ilmainen vaihtoehto työpajatoiminnan järjestämiseen.

Työpajojen osallistujissa on mahdollisuus painottaa ryhmiä, joilla ei välttämättä ole mahdollisuutta videotuotannon opetteluun tai suoraa pääsyä eri viestintäkanaville. Yhteisötelevisiion työpajat täydentävät medialukutaidon ja mediateknologian opetusta kaupunkilaisille ja niiden kautta tavoitetaan uusia ihmisiä ja ryhmiä. Osallistujaryhmien keräämiseksi on välttämätöntä tehdä yhteistyötä muiden toimijoiden, kuten asukasjär-

jestöjen kanssa. Symppiksen ja Kontupisteen kaltaiset paikat ovat hyviä esimerkkejä yhteistyötahoista, jotka tukevat yhteisötelevisiön työpajatoimintaa. Erityisesti kun työpajoja järjestetään lähellä ihmisiä ja heidän omassa lähiympäristössään, on tärkeää löytää kiinnittymiskohtia. Esimerkiksi Kontupisteen kanssa M2HZ:n yhteistyö on jatkunut aktiivisesti työpajojen jälkeen.

Työpajat ovat hyvä mahdollisuus tuoda käytäntöön yhteisötelevisiön taustalla vaikuttavia arvoja avoimuudesta, ruohonjuuri tasolla rakennettavasta viestinnästä, matalasta osallistumiskynnyksestä, kevyestä tuotantotavasta ja yhdessä tekemisestä. Potentiaalisti osallistujat saavat lisää välineitä yhteiskunnalliseen osallistumiseen ja vaikuttamiseen sekä uusia paikallistoiminnan muotoja. Työpajat tarjoavat niin vetäjille kuin osallistujille paljon hyviä yhteisiä kokemuksia ja laajentavat sosiaalisia verkostoja. Työpajat ja koulutus ovat myös perusteltuja osa-alueita yhteisömedian toiminnassa, sillä hyvin harva taho tarjoaa vastaavanlaista matalan kynnyksen osallistumismahdollisuutta mediatuotantoon. Verkko on pullollaan korkeatasoisia videon julkaisupalveluita, mutta kiinnostavan sisällön tuottaminen ja sen julkaiseminen relevantissa asiayhteydessä ei tapahdu nappia painamalla.

On kuitenkin muistettava, että työpajat ovat vain yksi osa-alue yhteisötelevisiön perustoimintaa. Vaikka työpajoissa tehtävät ohjelmat julkaistaan ja ne näin ollen tuottavat kanavalle sisältöä, ne tarvitsevat tuekseen muuta ohjelmistoa ja vakaan toimintaympäristön. Työpajojen kautta ihmisiä saadaan mukaan ja innostumaan oman median tekemisestä, mutta toimintaan sitouttaminen on kovaa työtä. Jatkossa M2HZ:n ja Stadi.TV:n tulee keskittyä työpajatoiminnan fokusoimiseen juuri niille ryhmille, jotka toisaalta hyötyvät koulutuksesta monin tavoin ja toisaalta ovat valmiita sitoutumaan kanavan toimintaan ja jatkamaan omien ohjelmien tekemistä. Kanavan on kehitettävä uusia toimintamalleja tämän tukemiseen. Kanavayhteisön vahvistaminen ja pitkäjänteinen työ ovat avain asemassa yhteisötelevisiön toiminnan jatkuvuuden ja mielekkyyden kannalta.

Lähteet

Anttila, Pirkko 2005. *Ilmaisu, teos, tekeminen ja tutkiva toiminta*. Hamina: Akatiimi Oy.

Brodie, Ellie, Hughes, Tim, Jochum Véronique, Miller, Sarah, Ockenden, Nick & Warburton, Diane 2011. *Pathways through participation: What creates and sustains active citizenship? Summary report*. [PDF]. London: NCVO, IVR and Involve. <http://pathwaysthroughparticipation.org.uk/resources/>, (12.12.2011).

Carpentier, Nico, Lie, Rico & Servaes, Jan 2003. *Is There a Role and Place for Community Media in the Remit? Lowe, Gregory Ferrell and Hujanen, Taisto (toim.): Broadcasting & Convergence. New Articulations of the Public Service Remit*. Göteborg: Nordicom.

Fuller, Linda K. 2007. *Top-Down Community Media: A Participant Observation from Singapore*. Fuller Linda K. (toim.): *Community media*. New York: Palgrave Macmillan, 129-138.

Günzel, Traudel 2002. *Counteracting the Gap: Strategies for Teaching Media Competence*. Jankowski, Nicholas W. (toim.): *Community Media in the Information Age*. New Jersey: Hampton Press, Inc, 333-358.

Hannula, Aino 2009. *Vapauttavat yhteisölliset käytännöt: Pula!-ooppera ja Camera Obscura -hanke*. Filander, Karin & Vanhalakka-Ruoho, Marjatta (toim.): *Yhteisöllisyys liikkeessä*. Jyväskylä: Kansanvalistusseura.

Higgins, John W. 2007. "Free Speech" and U.S Public Access Producers. Fuller Linda K. (toim.): *Community media*. New York: Palgrave Macmillan, 185-196.

Jankowski, Nicholas W. 2002. *Creating Community with Media: History, Theories and Scientific Investigations*. Lievrouw, Leah A. & Livingstone, Sonia (toim.): *Handbook of New Media: Social Shaping and Consequences of ICTs*. London: Sage Publications.

Kangaspunta, Seppo 2006. *Yhteisöllinen digi-tv : digitaalisen television uusi yhteisöllisyys, yhteisöllisyyden tuotteistaminen ja yhteisötelevisiön vaihtoehto*. Tampere: Tampere University Press.

Kellner, Douglas 2002: *New Media and New Literacies: Reconstructing Education for New Millennium*. Lievrouw, Leah A. & Livingstone, Sonia (toim.): *Handbook of New Media: Social Shaping and Consequences of ICTs*. London: Sage Publications.

Liang, Lawrence 2004. *Guide to Open content licenses, v1.2*. Rotterdam: Piet Zwart Institute.

Local Media Action Plan 19.1.2011. [PDF]. London: Department for culture, media and sport. www.culture.gov.uk/consultations/7720.aspx, (30.8.2011).

Lourenco, Rogério Santana 2007. *Video-Identity: Images and Sounds of Citizenship Construction in Brazil*. Fuller Linda K. (ed.): *Community media*. New York: Palgrave Macmillan, 89-100.

Niemelä, Seppo 2009. Alamaisesta kansalaiseksi: kansalaisopinnot ja sivistyspedagogiikka. Filander, Karin & Vanhalakka-Ruoho, Marjatta (eds.): Yhteisöllisyys liikkeessä. Jyväskylä: Kansanvalistusseura.

Nuotio, Tiina & Heinonen, Saija 2011. Medios – sosiaalisen median työkaluja osallistumiseen ja tarinankerrontaan. Heinonen et al. (eds.) Medios: Osallistumisen ja tarinankerronnan työkaluja. Metropolia Ammattikorkeakoulu. Kultuuri ja luova ala, 5-9.

Prehn, Ole 1991. From Small Scale Utopianism to Large Scale Pragmatism. Jankowski, Nick et al. (eds.) Local Radio and Television in Europe (Academia Research Monograph, No.6). London: John Libbey & Company Ltd, 247-268.

Stein, Laura 2002. Democratic `Talk´, Access Television and Participatory Political Communication. Jankowski, Nicholas W. (toim.): Community Media in the Information Age. New Jersey: Hampton Press, Inc, 123-140.

Tarkka, Minna 2011. FLOSS Manulas tukee avoimen lähdekoodin tuotantokulttuuria. Heinonen et al. (eds.) Medios: Osallistumisen ja tarinankerronnan työkaluja. Metropolia Ammattikorkeakoulu. Kultuuri ja luova ala, 35-44.

Tarkka, Minna, Hintikka Kari A., Salminen Oili 2005. Digi-tv kansalaisvaikuttamisen kanavana. Helsinki: Liikenne- ja viestintäministeriö, ArviD-julkaisuja 05/2005.

Valtonen, Sanna, Ojajarvi, Sanna & Uronen, Ilkka 2008. Yhteisötelevisiosta totta? Alueellisen ja yhteisöllisen television mahdollisuudet Suomessa. [PDF]. Helsinki: Liikenne- ja viestintäministeriön julkaisuja 55/2008. www.lvm.fi/web/fi/julkaisu/-/view/821184, (2.2.2012).

Perusselvitys vertaistuotannosta 2010. Ajatuspaja e2. [PDF]. http://www.e2.fi/files/e2vertaistuotantoselvitys_15.10.2010.pdf, (9.11.2011).

Televisio-ohjelmat

Avoin media: Superflex. 2011. Verkko/M2HZ, <http://m2hz.net/jaksot/avoin-media-superflex>, Tarkka, Minna, 30.8.2011.

Tenantspin presents. 2011. Verkko/M2HZ, <http://m2hz.net/jaksot/tenantspin-presents>, Tarkka, Minna & Vainio, Emmi, 6.9.2011.

Haastattelut

Spaß, Anneke 2011. Viestintäpäällikkö. Alex Offener Kanal Berlin. Haastattelu: 3.6.2011.

Avoin mediatuotanto -opas

Liite CD:llä sekä PDF-tiedostona osoitteessa <http://fi.flossmanuals.net/avoin-mediatuotanto>

